

A. RAFIYEV, G. MUHAMMADJONOVA

O‘ZBEK TILI

TA'LIM RUS VA QARDOSH TILLARDA OLIB BORILADIGAN
MAKTABLARNING 4- SINFI UCHUN DARSLIK

*O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi
vazirligi tasdiqlagan*

7- nashri

„O‘QITUVCHI“ NASHRIYOT-MATBAA IJODIY UYI
TOSHKENT — 2017

UO'K: 811. 512. 133

KBK 81.2 O'zb(ya71)

R 27

Taqrizchilar: **S. Odilova** — Nizomiy nomidagi TDPU dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi.

Z. Salisheva — O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti katta o'qituvchisi.

Z. Polvonova — Toshkent shahridagi 90- maktab o'qituvchisi.

R. Eshboyeva — Toshkent shahridagi 178- maktab o'qituvchisi.

**Respublika maqsadli kitob jamg'armasi
mablag'lari hisobidan chop etildi.**

ISBN 978-9943-22-052-2

© A. Rafiyev, G. Muhammadjonova
© „O'qituvchi“ NMIU, 2007

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING DAVLAT MADHIYASI

*Mutal (Mutavakkil) Burhonov musiqasi,
Abdulla Oripov so‘zi*

Serquyosh, hur o‘lkam, elga baxt, najot,
Sen o‘zing do‘stlarga yo‘ldosh, mehribon!
Yashnagay to abad ilm-u fan, ijod,
Shuhrating porlasin toki bor jahon!

NAQAROT:

Oltin bu vodiylar – jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

Bag‘ri keng o‘zbekning o‘chmas imoni,
Erkin, yosh avlodlar senga zo‘r qanot!
Istiqlol mash‘ali, tinchlik posboni,
Haqsevar ona-yurt, mangu bo‘l obod!

NAQAROT:

Oltin bu vodiylar – jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

1- SOAT

VATAN

- ! **1- topshiriq.** Rasmlar asosida 4 – 5 ta bog‘lanishli gap tuzing. O‘z Vataningizni qanday tasavvur qilishingiz haqida gapirib bering.

„O‘zbekiston“ xalqaro anjumanlar saroyi

Ko‘kaldosh madrasasi

- ! **2- topshiriq.** Matnни o‘qing, ajratilgan so‘zlarning ma’nosini tushuntiring.

VATAN

Vatan! Nima uchun biz ona-Vatan deymiz?

Chunki inson tug‘ilib o‘sgan va **yashayotgan** yer uning Vatanidir. Har birimiz Vatanimizning bir **zarrachasimiz**. Vatan inson tug‘ilib o‘sgan uydан, ko‘chadan, shahardan boshlanadi. Vatan – biz o‘ynab yurgan **tuproq**, ko‘cha. Biz qayerga bormaylik shu uyimizni, ko‘chamizni, shahrimizni **sog‘inib** qaytamiz. Bizning Vatanimiz – O‘zbekiston. O‘zbekiston biz uchun muqaddasdir.

(„Vatan tuyg‘usi“ kitobidan)

LUG'AT

Vatan – Родина
shahar – город
zarracha – частица

tuproq – земля
tug'ilib o'sgan – рождённый
sog'inmoq – соскучиться

Mustaqil ish. 2- topshiriqda berilgan matn asosida bajaring.

1. Matn mazmunini so'zlab bering.
2. Ajratilgan so'zlarni to'g'ri talaffuz qilib, ifodali o'qing.
3. Ayting-chi, siz Vatan deganda nimani tushunasiz?

3- topshiriq. She'ni ifodali o'qing, mazmunini tushuntirib bering.

YURTIM

Gul Vatanim,
 Olamda sen
 Tengsiz, yagona.
 Istiqloling –
 Iqbolimiz,
 Mehribon ona.

Dildan madhing
 Kuylab bizlar
 O'samiz shodon.
 Kelajagi
 Porloq yurtim –
 Hur O'zbekiston.

Muqimjon Qodiriy

LUG'AT

olam – мир
tengsiz – несравненный

mehribon – добрый
kelajak – будущее

1- mashq. Mehmonga kelgan do'stingiz bilan muloqotga kirishing. Bunda quyidagi muomala odobiga oid so'zlardan foydalaning.

- ✓ Xush kelibsiz!
- ✓ Shahrimizga marhamat!
- ✓ Bizga qanday xizmat bor?
- ✓ Marhamat qiling! Qayerni ko'rishni xohlaysiz?
- ✓ Xizmatingizga tayyormiz.

Uyga vazifa. 3- topshiriqdagi she'rni yod oling.

2- SOAT

1- topshiriq. Matnni o'qing va berilgan topshiriqlarni bajaring.

O'ZBEKISTON

O'zbekiston O'rta Osiyoning markaziy qismida **joylashgan**. Vatanimiz keng va **bepoyon**. Vatanimizning sharqiy va janubi sharq qismida Tyan-shan, Oloy, Turkiston, Zarafshon va Hisor tog'lari

bor. G'arbiy va shimoli g'arb qismida yam-yashil vodiylar, katta daryolar, o'rmonlar, cho'l va sahrolar bor.

O'zbekiston – **serquyosh** o'lka. Yilning 250 – 300 kuni havo ochiq va quyoshli bo'ladi. O'zbekiston turli foydali qazilmalarga boy. Oltin, mis, qo'rg'oshin, rux, tabiiy gaz, neft kabi **foydali** qazilmalar ko'p. Vatanimiz o'zining paxtasi, pillasi bilan **mashhur**.

Vatanimiz aholisi **ko'p millatli**. Turli millat vakillari inoq va do'st bo'lib yashaydilar. Biz o'z Vatanimizni sevamiz.

(„O'zbekiston milliy ensiklopediyasi“dan)

LUG'AT

sharqiy – восточный

janubi sharq – юго-
восток

g'arbiy – западный

shimoli g'arb – северо-
запад

keng – широкий

o'rmon – лес

sahro – степь

rux – цинк

qazilmalar – ископаемые

qo'rg'oshin – свинец

qism – часть

mis – медь

daryo – река

cho'l – пустыня

oltin – золото

quyoshli – солнечный

ko'p millatli – многона-
циональный

1. Matn mazmunini so'zlab bering.
2. Ajratib ko'rsatilgan so'zlar ishtirokida gaplar tuzing.
3. O'z shahringiz haqida so'zlab bering.

 1- mashq. Soʻzlarni oʻz oʻrniga qoʻyib, gaplarni toʻgʻri tuzishga harakat qiling.

Vatanimizning, bir, har birimiz, zarrachasimiz. Oʻzbekiston, Vatanimiz, bizning. Yarlari, Oʻzbekiston, qazilmalarga, turli, boy, foydali. Vatanimiz, mashhur paxtasi, bilan, oʻzining, pillasi. Koʻp millatli, aholisi, Vatanimiz.

 2- topshiriq. Matnni oʻqing, mazmunini soʻzlab bering. Ajratib koʻrsatilgan soʻzlarni ona tilingizga tarjima qiling.

VATAN NIMA OʻZI?

Donishmandlarning biri: „Vatan – bu sening **kindik qoning tomgan tuproq**,“ – desa, ikkinchisi: „Sen sevgan odamlar manzili,“ – deydi.

Inson uchun **havo, quyosh, suv, non, ota-ona** qanchalik aziz boʻlsa, Vatan ham shunchalik moʻtabardir.

Vatan ona tuproqdan boshlanadi. Vatanga muhabbat shu tuproqqa, ona diyorumizga, uning bepoyon dalalariga, qir-adirlariga, dasht-u sahrolariga boʻlgan muhabbatdir.

Xurshid Davron

LUGʻAT

kindik – пуповина

moʻtabar – почтенный,
уважаемый

Vatanga muhabbat – любовь к Родине

qir – холмистая степь

adir – холм

dasht – степь

 2- mashq. Maqollarni o‘qing va mazmunini so‘zlab bering. Daftaringizga ko‘chiring.

Bulbul chamanni sevar,
Odam Vatanni.

Vataning tinch – sen tinch.

 Mustaqil ish. Qavsda berilgan raqam o‘rniga alifbo tartibidagi harfni qo‘yib, maqollarni o‘qing.

(14)na (23)urting – oltin (2)eshi(6)ing.

B(20)lbul (28)amanni se(21)ar,

Oda(12) – Va(19)ann(8).

Uyga vazifa. 2- mashqdagi maqollarni yod oling.

3- SOAT

 1- topshiriq. Suhbatni o‘qing va davom ettiring. O‘zingiz ham savollar tuzing.

– Aziza, sen qayerda tug‘ilgansan?

– Men Buxoro shahrida tug‘ilganman. Buxoro qadimiy shahar.

– Sen-chi, Olga?

– Men Toshkent shahrida tugʻilganman. Toshkent – Oʻzbekistonning poytaxti.

– Men esa Samarqand shahrida tugʻilganman. Samarqand ham qadimiy shahar.

– ...

 2-topshiriq. Oʻzingiz yashayotgan shahar yoki qishloq haqida soʻzlab bering.

Namuna: *Men Toshkent shahrida yashayman. Toshkent – Vatanimiz poytaxti...*

 1-mashq. Matni oʻqing. Topshiriqlarni bajaring.

TOSHKENT

Toshkent – Vatanimiz poytaxti. Toshkent Oʻrta Osiyodagi eng qadimiy shaharlardan biri. Toshkent mustaqillik yillarida, ayniqsa, obodonlashdi va koʻrkamlashdi. Uning koʻchalari kengaydi, koʻpriklar, yangi zamonaviy binolar qurildi. Toshkentda zamonaviy mehmonxonalar, „Toshkentlend“, „Bobur“, „Anhor“ bolalar bogʻlari, Temuriylar tarixi davlat muzeyi, „Ezgulik“ arkasi shahar koʻrkiga koʻrk qoʻshib turibdi. Shaharda zamonaviy binolar bilan birga tarixiy obidalar ham koʻp.

Bugungi kunda Toshkent eng koʻrkam va zamonaviy shaharlardan biriga aylandi.

LUGʻAT

poytaxt – столица

obodonlashdi – благо-
устроивался

qadimiy – древний

koʻprik – мост

koʻrkam – красивый

bino – здание

mehmonxona – гостиница

1. Matnni o'qing, mazmunini so'zlab bering.
2. Yangi so'zlarni yod oling, ular ishtirokida gaplar tuzing.

Mustaqil ish. Savollarni yozma ravishda bajaring.

1. Toshkent qanday shahar?
2. Toshkentda (shahringizda) qanday tarixiy obidalar bor?
3. Poytaxtda qanday istirohat bog'lari bor?
4. Shahringizdagi yangiliklar haqida so'zlab bering.

3-topshiriq. Matnni o'qing, mazmunini so'zlab bering.

BIZ YASHAYOTGAN ZAMIN

Biz yashayotgan zamin qadimda Movarounnahr – ikki daryo oralig'i deb atalgan. O'zbekiston yashil vodiylari va qadimiy shaharlari bilan mashhur. Bu qadimiy shaharlar Sharq durdonalaridir. Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent, Farg'ona kabi shaharlarni ko'rish uchun har yili ko'plab sayyohlar kelishadi.

LUG'AT

zamin – земля

oraliq – расстояние

durdona – жемчужина

sayyohlar – туристы

2-mashq. Matnni o'qing. Savollar tuzing.

Onam bilan Buxoro shahriga mehmonga bordik. Xolam menga shaharni ko'rsatdilar. Shaharni piyoda aylandik. Shahar o'zining tarixiy binolari bilan hayron qoldiradi.

Eski shahardagi Minorayi kalon, Mir Arab mad-rasasi menga juda yoqadi. Ularning naqshlari juda chiroyli va muhtasham. Toshkentga qaytganimizdan so'ng do'stlarimga taassurotlarim haqida gapirib berdim.

LUG'AT

mehmonga – в гости

piyoda – пешком

tarixiy – исторический

naqsh – узор

muhtasham – роскошный

taassurot – впечатление

4-topshiriq. She'rni ifodali o'qing.

GO'ZAL TOSHKENT

Dunyodagi eng go'zal shahar,
Unga olam havas-la boqar,
Chiroyiga teng kelar bahor,
Ona xalqim chin baxti –
Toshkent.

Mehri bilan yuragim yongan,
Sehri bilan hayratga solgan,
Bobolardan obod, shod qolgan,
Ota yurtim poytaxti –
Toshkent.

Ulug' shahrim, seni kuylayman,
Kelajak, kamoling o'ylayman,
Husningga boqib men, to'ymayman,
Mangu qo'shiq, dil madhi –
Toshkent.

Humoyun

LUG'AT

boqmoq – любоваться
hayratlanmoq – удивляться

kelajak – будущее
mangu – вечный

Uyga vazifa. 4- topshiriqdagi she'rdan parcha yod oling.

1- SOAT

QADDRON MAKTABIM

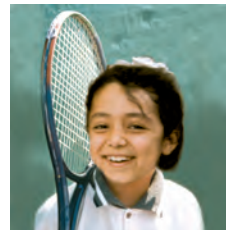
1- topshiriq. Gaplarni o'qing. „**Nechanchi?**“ so'rog'iga javob bo'lgan so'zlarni topib ko'chiring.

Salom! Mening ismim Anvar. Men 24- maktabda o'qiyman.

Mana mening maktabim.

Bu – Gulnora opa. Ular bizning musiqa o'qituvchimiz. Gulnora opa to'rtinchi va beshinchi sinflarga dars beradilar.

Bu – Komila. Mening sinfdoshim. U tennis bo'yicha maktabimiz chempioni. Komila ikkinchi marta g'olib bo'ldi.

- **1- mashq.** She'ni ravon o'qing. **k – q, x – h** tovushlarining to'g'ri talaffuziga e'tibor bering.

MAKTABIM

Ona kabi mehribon,
 Ilm-fanlarga makon,
 Yayrab o'qiyman har on,
 Qadrdonim maktabim!

Senda darslar xilma-xil,
 Ongim o'sar yilma-yil,
 Sevinchlarga to'lar dil,
 Qadrdonim maktabim!

Ilyos Muslim

BILIB OLING!

Sanoqni bildiruvchi so'zlarga **-inchi** qo'shimchasi qo'shilsa, narsa-hodisalarning tartibi ifodalanadi. Masalan: **bir + inchi = birinchi**, **o'n + inchi = o'ninchi** kabi.

Raqamlardan keyin tartibni ko'rsatish uchun chiziqcha (-) qo'yiladi va u **-inchi** deb o'qiladi: *18-maktab, 4- xona, 2- sentabr* kabi.

- 2- topshiriq.** Matnni o'qing va berilgan topshiriqlarni bajaring.

MENING MAKTABIM

Men 42- maktabda o'qiyman. 2008- yilda maktabimiz uchun yangi bino qurildi. 3- sinfda zamonaviy binoda o'qidik. Bu bino ikki qavatli bo'lib, yonida katta sport zali va oshxona bor. Bizning sinfimiz 2- qavatda joylashgan. 2- qavatda kutubxona ham bor.

Men maktabim bilan faxrlanaman. Chunki u juda chiroyli va mashhur. Turli tanlov va sport musobaqalarida 1- yoki 2- o'rinlarni olamiz. Yaqinda voleybol bo'yicha tumanda o'tkazilgan musobaqada birinchi o'rinni oldik...

LUG'AT

zamonaviy – современный
joylashmoq – располагаться
faxrlanmoq – гордиться

mashhur – знаменитый
musobaqa – соревнование

1. Matndan tartibni ifodalovchi sonlarni toping va ularni so'zlarga aylantirib yozing.
2. Maktabingizning kompyuter xonasi nechanchi qavatda?
3. Matnni ikki yoki uchta gap bilan to'ldiring.

2- mashq. Siz ham do'stingiz bilan muloqotga kirishing va unga javob yozing.

– Men 24- maktabda o'qiyman.

– Men ...

– Hozir 4- sinfda o'qiyapman.

– Men ...

– Men matematika faniga qiziqaman.

– Men ...

– Uchinchi darsimiz – o'zbek tili.

– ...

Uyga vazifa. O'z maktabingiz haqida 3 — 4 gapdan iborat bog'lanishli matn tuzing.

2- SOAT

ESLAB QOLING!

HAFTA KUNLARI NOMINI YODDA SAQLANG!

1- kun dushanba

4- kun payshanba

2- kun seshanba

5- kun juma

3- kun chorshanba

6- kun shanba

7- kun yakshanba

1- mashq. Namuna asosida savollarga javob yozing.

Namuna: *Dushanba haftaning nechanchi kuni?*
Dushanba – haftaning birinchi kuni.

— Dushanba haftaning nechanchi kuni?

— Chorshanba ... .

— Seshanba ... .

— Shanba ... .

— Yakshanba ... .

— Payshanba ... .

— Juma ... .

ESLAB QOLING!

Unli harf bilan tugagan sanoqni bildiruvchi soʻzlarga **-nchi** qoʻshimchasi, undosh bilan tugagan soʻzlarga esa **-inchi** qoʻshimchasi qoʻshiladi.
Masalan: *olti* + **nchi** = *oltinchi*, *sakkiz* + **inchi** = *sakkizinchi* kabi.

1-topshiriq. Suhbatda ishtirok eting va rasm asosida savollarga javob bering.

1. – Sen Azizani koʻrdingmi?
– U kompyuter xonasida.
– Kompyuter xonasi nechanchi qavatda?
– Kompyuter xonasi ... .
2. – Oʻqituvchilar xonasi qayerda joylashgan?
– U ... .
3. – Maktab oshxonasi qayerda? Sport zali-chi?
– ... .

LUGʻAT

sport zali – спортивный зал
oʻqituvchilar xonasi – учительская комната
oshxona – столовая

 2- mashq. Raqamlarni so‘z bilan yozing. Chiziqchalar o‘rniga **-nchi**, **-inchi** qo‘shimchalaridan mosini qo‘yib ko‘chiring. O‘z ona tilingizga tarjima qiling.

1. Maktabim 4- mavzeda joylashgan. 2. Abror 16- maktabda o‘qiydi. 3. Har haftaning 3- kuni ozodalik kuni bo‘ladi. 4. Juma kuni 1- marta nota bilan ashula aytdik.

 Uyga vazifa. Lug‘atda berilgan so‘zlar ishtirokida gaplar tuzing.

 1- topshiriq. O‘qing, sinf jihozlarining nomini eslab qoling.

Men 4- „A“ sinfida o‘qiyman. Sinfimiz 2- qavatda joylashgan.

Bu bizning sinfimiz. Sinfimiz keng va yorug‘. Sinfda stol, stul, parta, kitob javoni, kiyim javoni, tuvakda gullar bor. Stolda sinf jurnali, daftar va kitoblar turibdi. Devorda yozuv doskasi, televizor va sinf burchagi lavhasi bor.

 2- topshiriq. Do‘stingiz bilan suhbatlashing va uning savollariga to‘g‘ri javob bering.

– Sen nechanchi sinfda o‘qiysan?

– ...

– Nechanchi partada o‘tirasan?

– ...

– Hozir nechanchi dars?

– ...

BILIB OLING!

Bir necha kishi tomonidan bajarilayotgan ish-harakat ma’nosi **-miz** qo‘shimchasi orqali ifodalanadi. Qiyoslang: *Men she’r yodlayapman.*

Aziz va men she’r yodlaymiz.

1- mashq. Quyidagi fe’llarga **-man** va **-miz** qo‘shimchalarini qo‘shib, gaplar tuzing va yozing. Ish-harakatning bir yoki bir necha shaxslar tomonidan bajarilishini farqlang.

yoza... .

javob bera... .

tozalay... .

yoza... .

javob bera... .

tozalay... .

2- mashq. Quyidagi jadvalda berilgan so‘z birikmalaridagi fe’llarga **-miz** qo‘shimchasini qo‘yib o‘zgartiring.

Nima qilmoq?	Nima qilamiz?
<i>Ertak o‘qimoq</i>	<i>Ertak o‘qiyimiz</i>
<i>Qo‘shiq tinglamoq</i>	
<i>Yangi so‘zlarni takrorlamoq</i>	
<i>Rasm chizmoq</i>	
<i>Partalarni artmoq</i>	

 3- topshiriq. She'rni ifodali o'qing.

SINFIMIZ QO'SHIG'I

Bizlar o'ttiz bola
Ahil-o'rtoqmiz,
Sinfimiz qo'ynida
Shodon-quvnoqmiz.

Darslarni tinglaymiz
Bir odam bo'lib,
Qo'shiqlar aytamiz
Bir olam bo'lib.

Sinfimizni doim
Saqlaymiz toza.
Maktabda taralgan
Yaxshi ovoza.

Sinfimiz muqaddas
Bilim uyimiz.
Fan, hunar cho'qqisi
Orzu-o'yimiz!

Po'lat Mo'min

LUG'AT

ahil – дружно

sinfimiz qo'ynida – здесь:
в классе

shodon – весело

taralmoq – звучать

ovoza – здесь: слух

cho'qqi – вершина

olam – вселенная, мир

 4- topshiriq. „Charxpalak“ usulida quyidagi savollarga javob yozing. Yozgan javoblaringiz asosida kichik matn tuzing.

1- savol. Matematika darsida nima qilasiz?

2- savol. Rus tili darsida nima qilasiz?

3- savol. O'zbek tili darsida nima qilasiz?

 3- mashq. Nuqtalar o'rniga kerakli qo'shimchalarni qo'yib, gaplarni ko'chiring. Harakat ma'nosini bildirgan so'zlardagi **-miz** qo'shimchasining tagiga chizing.

1. Bizning sinfi... ga yangi o'quvchi keldi. 2. Hozir biz o'qituvchi... bilan muzeyga ketyap... 3. Bugun Anvar bilan men sinfdan navbatchilik qila... 4. O'zbek tili o'qituvchi... juda talabchan va jonkuyar.

 Mustaqil ish. Noto'g'ri yozilgan gaplarni toping, to'g'rilang va ko'chiring.

Darsda jim o'tiramiz.

She'ni hammamiz yodlayman.

Qizlar bilan shaxmat o'ynaymizmi?

Kel, bu misolni birga yechaman.

ESLAB QOLING!

Sinf jihozlarining nomi va qo'shimchalari:

Kitob javoni

Yozuv doskasi

Sinf burchagi

Sinf derazasi

O'quv quroli

O'quvchi partasi

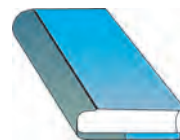
Yozuv daftari

Deraza pardasi

Uyga vazifa. Topishmoqlarning javobini toping. Bu narsalardan qanday foydalanishingizni ayting. Qo'llagan fe'llaringizga **-miz** qo'shimchasini qo'shishni unutmang.

1. Ustuni yo'q,
Ammo uydan kami yo'q.
O'quv qurolim har xil,
Unda yashar do'st-ahil.
2. Qat-qat qatlama,
Aqling bo'lsa tashlama.
3. Sirli tayoq,
Ichi bo'yoq.
4. O'zi kichik bir narsa,
Kerak bo'lar har darsda.
Chizib qo'ysang noto'g'ri,
Yo'q qiladi birpasda.

1- SOAT

KO'CHAMIZ

1- topshiriq. Rasm asosida berilgan so'zlardan foydalanib, so'z birikmalari, gaplar tuzing.

Foydalanish uchun so'zlar: *Amir Temur haykali, keng, chiroyli, gullar, daraxtlar, ko'p qavatli, mehmonxona, anjumanlar saroyi.*

BILIB OLING!

Jo'nalish kelishigi **-ga (-ka, -qa)** qo'shimchalari bilan yasaladi. Harakatning yo'nalishini bildiradi. Kimga? Nimaga? Qayerga? so'rog'iga javob bo'ladi.

uy
ish
ko'cha
gulzor

➤ **-ga**

sirk
eshik
etak
to'shak

➤ **-ka**

qishloq
qirg'oq
buzoq
tuzoq

➤ **-qa**

 1- mashq. Savollarga javob bering va davom ettiring.

– Shahringizning qaysi ko‘chasi sizga yoqadi?

– ...

– Nima uchun?

– ...

– U ko‘chada qanday ma‘muriy binolar joylashgan?

– ...

 2- topshiriq. Matni o‘qing. Savollar tuzing.

Bu bizning ko‘chamiz. Ko‘chamiz Bog‘iravon deb ataladi. Ko‘chamiz keng va chiroyli. Ko‘chamizda Tibbiyot kasb-hunar kolleji, bir nechta bolalar bog‘chasi, ko‘p qavatli va bir qavatli uylar bor. Mahallamiz bolalari bilan ko‘chamizni ozoda saqlashga harakat qilamiz. Turli ko‘chatlar, gullar ekib, parvarish qilamiz. Menga ko‘chamiz juda yoqadi.

LUG‘AT

ko‘cha – улица
keng – широкий

chiroyli – красивый
ozoda – чистый

 2- mashq. Ikki ustundagi so‘zlardan bir-biriga mosini topib, **-ga** qo‘shimchasi yordamida so‘z birikmasi tuzing va ko‘chirib yozing.

Ko‘cha		-ga		yozdi
Uy		kirdi		
Daftar		ketdi		
Hovli		chiqdi		

 3-topshiriq. She'ni ifodali o'qing.

Bizning qishloqni
Yuring ko'raylik.
Keng ko'chalari
Juda chiroyli.

Ikki yonida
Qator binolar.
Dam olish uyi,
Maktab, kinolar.

Qudrat Hikmat

Uyga vazifa. 3-topshiriqdagi she'ni yod oling.

2-SOAT

 1-topshiriq. Savollarga javob bering.

– Shahringizda qanday ko'chalar bor?

– ...

– Qaysi ko'cha markaziy sanaladi?

– ...

– Ko'chalar nimasi bilan farqlanadi?

– ...

– Siz qaysi ko'chada yashaysiz?

– ...

 2-topshiriq. Matnni o'qing va mazmunini so'zlab bering.

KO'CHA ODOBI

Ko'chada ketayotganda kitob o'qish bilan mashg'ul bo'lma, yon-atrofga alanglama. Do'kon yoki o'yin-gohlar oldida turib qolma. Ko'chada o'rtoqlaring bilan ketayotganda bir saf bo'lib ko'chani to'ldirib olmanglar. Chunki yo'l faqat sizlar uchun emas. (S. Asqarova)

 1- mashq. Qayerda? so‘rog‘iga javob bo‘ladigan so‘zlarni toping va ko‘chirib yozing.

Men va singlim har kuni maktabga boramiz. Maktabimiz qo‘shni ko‘chada joylashgan. Onam bilan dadam ishga borishadi. Ukam bog‘chaga boradi. Buvim har kuni mahallamiz do‘konidan biz uchun non va boshqa oziq-ovqatlar olib keladilar.

 3- topshiriq. She‘rni ifodali o‘qing va mazmunini so‘zlab bering.

MAKTABIMIZ KO‘CHASI

Maktabimiz ko‘chasi
Katta juda ham
Tanaffusda o‘ynamiz,
Barcha shod-xurram.

Gul ekkanmiz xilma-xil,
Ekamiz daraxt
Hur Vatanni yashnatmoq
Bizlar uchun baxt!

Muhammad Ali

LUG‘AT

o‘ynamiz – играем
shod-xurram – весёлый

baxt – счастье
barcha – все

 Mustaqil ish. Savollarga yozma javob bering.

- ✓ Siz qaysi ko‘chada yashaysiz?
- ✓ Maktabingiz qaysi ko‘chada joylashgan?
- ✓ Amir Temur ko‘chasida qaysi bog‘ joylashgan?
- ✓ Navoiy ko‘chasida nimalar bor?

 Uyga vazifa. Quyidagi soʻzlarga **-ga** qoʻshimchasini qoʻshib, soʻz birikmalari tuzing va yozing.

Koʻcha, mahalla, bogʻ, qishloq, uy.

1- SOAT

UYIMIZ

1- mashq. Rasm asosida berilgan savollarga javob bering.

1. Sizing uyingiz qaysi koʻchada joylashgan?
2. Uyingiz necha qavatli?
3. Siz nechanchi xonadonda yashaysiz?
4. Uyingizda qanday xonalar bor?

1- topshiriq. Matnni oʻqing va matn asosida topshiriqlarni bajaring.

Uyimiz Bobur koʻchasida joylashgan. Biz koʻp qavatli uyda yashaymiz. Xonadonimiz 6- qavatda, koʻp

xonali: mehmonxona, yotoqxona, bolalar xonasi, oshxona, yuvinish xonasi, dahliz va ayvondan iborat. Mehmonxonamiz keng va chiroyli.

Dahlizda kiyim javoni va katta oyna bor. Dahlizdan yuvinish xonasi, oshxona va ayvonga chiqiladi.

Uyimiz menga juda yoqadi. Akam bilan men bolalar xonasida turamiz. Bu xonada 1 ta divan, 1 ta kitob javoni, 1 ta yozuv stoli va 2 ta stul, 2 ta karavot, kompyuter bor. Dars tayyorlashim uchun barcha sharoitlar mavjud. Men uyimizni toza, ozoda saqlashda onamga yordam beraman.

LUG‘AT

uyimiz – наш дом

mehmonxona – гостиница

xonadon – квартира

bolalar xonasi – детская

dahliz – прихожая

yuvinish xonasi – ванная

ayvon – балкон

jihoz – утварь

yoqadi – нравится

1. Matndagi raqamlarni so‘zlar bilan daftaringizga yozing.
2. Matndan uy jihozlarini bildiruvchi so‘zlarni toping va daftaringizga ko‘chiring.
3. **X** va **h** harfli so‘zlarni ajratib, yozuv doskasiga ikki ustuncha shaklida yozing.
4. Mehmonxona va oshxonangizda nimalar bor? Ro‘yxatini tuzing.

ESLAB QOLING!

O‘rin-joy va harakat yo‘nalishini bildirgan so‘zlarni farqlang!

Qayerda?

Uyda (o‘tirmoq)

Hovlida (ishlamoq)

Hammomda (cho‘milmoq)

Devorda (ko‘rmoq)

Gulzorda (uchrashmoq)

Oshxonada (ovqatlanmoq)

Ayvonda (o‘tirmoq)

Qayerga?

Uyga (bormoq)

Hammomga (tushmoq)

Gulzorga (kirmoq)

Oshxonaga (kirmoq)

Ayvonga (chiqmoq)

Hovliga (chiqmoq)

Devorga (osmoq)

2- mashq. Maqollarni o‘qing. Mazmunini so‘zlab bering.

1. O‘z uyim – o‘lan to‘shagim.
2. Toza uyga gard qo‘nmas.
3. O‘z uyingni o‘zing asra.
4. Har qush o‘z uyasiga qarab uchadi.

2- topshiriq. She‘rni o‘qing. Harakat yo‘nalishini bildiradigan so‘zlarga savol bering.

MEHMONGA KELING

Qator-qator uylarning
Birinchisi bizniki.
Mehmon bo‘lib kelinglar,
Uyning to‘ri sizniki.

Birgalashib chiqamiz
Dalalarga, tog‘larga.
Uzum, anjir, anorlar
Pishib yotgan bog‘larga.

Adham Rahmat

LUG'AT

qator – ряд

mehmon – гость

uyning to'ri – почётное
место комнаты

dalalar – поля

tog'lar – горы

chiqmoq – здесь: идти,
подниматься

anjir – инжир

pishmoq – созреть

Uyga vazifa. 2-topshiriqdagi she'ni yod oling.

2- SOAT

1- mashq. Savollarga javob bering.

1. Siz qaysi shaharda yoki qishloqda yashaysiz?
2. Sizning uyingiz qaysi ko'chada joylashgan?
3. Uyingiz necha qavatli?
4. Siz nechanchi qavatda yashaysiz?
5. Uyingizda qanday xonalar bor?

BILIB OLING!

X tovushi tilning eng orqa qismidan sirg'alib chiquvchi undosh bo'lib, nisbatan qattiq talafuz qilinadi.

H tovushi esa bo'g'izdan sirg'alib chiqadi va yumshoq aytiladi.

Qiyoslang:

shox – shoh, xol – hol, xalta – halqa.

 2- mashq. Nuqtalar o'rniga **x** va **h** harflaridan mosini qo'ying va so'zlarni o'qing. Shu so'zlar ishtirokida gaplar tuzing.

Mi., sha.ar, osh.ona, a.il, me.mon.ona, alo.ida, dara.t, .ammom, .ojat.ona, a.loq, ru.sat, tu.um.

 1- topshiriq. Savollarga javob bergan holda suhbatni o'qing va davom ettiring.

– Siz hovlida yashaysizmi?

– ...

– Hovlingizda nimalar bor?

– ...

– Uyingizda nechta xona bor?

– ... Bular: ...

– Sizing xonangizda nimalar bor?

– ... Ammo ... yo'q.

– Sizga qaysi xona yoqadi?

– ... Chunki bu xona ...

 3- mashq. O'qing. Matn ichida kelgan savollarga javob bering. **X** va **h** undoshlari ishtirok etgan so'zlarni ko'chiring.

SEN YASHAYDIGAN UY

Sen yashaydigan shaharda ko'p qavatli uylar juda ko'p. Sen ham ana shu uylarning birida ya-

shaysan. O‘z uyingni yaxshi ko‘rasan. Sen uying atrofi ozoda, ko‘rkam bo‘lishini juda-juda xohlaysan. Shuning uchun ham sen va oila a‘zolaring zina va yo‘laklarni doimo tozalaysizlar. Turli chiqindilarni maxsus axlat qutilariga tashlaysizlar.

Uying atrofi toza, chiroyli bo‘lsa, sen xursand bo‘lasan. Boshqalar bu narsalarga beparvo bo‘lganlari uchun uylari atrofida har xil chiqindilar xunuk bo‘lib yotadi. Bunday joylar odamlarga yomon ta‘sir ko‘rsatadi.

Sen hech qachon devorlarga chizmayсан, yozmayсан. Boshqalar-chi? Ular ham ozoda, chiroyli uylarda yashashni xohlaydilarми? Buning uchun nima qilish kerak?

LUG‘AT

ko‘p qavatli – много-этажный

atrof – вокруг

ko‘rkam – красиво

xohlamoq – хотеть

yo‘lak – подъезд

chiqindi – мусор

maxsus – специальный

beparvo – безразличный

ta‘sir – воздействие

BILIB OLING!

X va **h** tovushlarini to‘g‘ri talaffuz qiling!

xona

xontaxta

xizmat

dasturxon

ixcham

oshxona

hovli

dahliz

hurmat

hashamatli

ishtaha

mahalla

Tez aytishlar:

Xato xabar xom xayoldan xatarli.

Hakim hashamatli hovlisidan Hoshimning xo'rozini haydabdi.

 Mustaqil ish. Uyingiz xonalarida qanday faoliyat bajarishingizni **-miz** qo'shimchali fe'llar bilan to'g'ri bog'lab, gaplar tuzing. Quyidagi jadvalni to'ldiring.

Namuna: *Hammomda yuvinamiz.*

Dahlizda Ayvonda Oshxonada Yotoqxonada Mehmonxonada	ovqatlanmoq uxlamoq suhbatlashmoq dam olmoq kiyinmoq
---	--

 2-topshiriq. Topishmoqlarda yashiringan uy jihozlarning nomini toping va yozing. Shu so'zlar ishtirokida gaplar tuzing.

- Ikki ajib qulog'i bor,
Biri tinglar, biri so'zlar.

- Bir ajoyib ishxona,
Ichi doim qishxona.

3. Kelsangiz ham,
Ketsangiz ham
Har zamonda
Qo'l berishni,
Yo'l berishni,
Qilmas kanda.

Uyga vazifa. 3-topshiriqdagi topishmoqlarni yod oling.

1- SOAT

BOG'DA

1-topshiriq. Rasm asosida savollarga javob bering.

1. Rasmda nimalar tasvirlangan?
2. Bog'da qanday meva pishgan?
3. Bog'dagi daraxtlarni kim parvarish qilgan?
4. Nima uchun bog'larni asrash kerak?

 1- mashq. Qavs ichidagi soʻzlardan mosini qoʻyib, gaplarni koʻchiring.

1. Tumanimizda yangi (bogʻ, gullar) yaratildi. 2. Bogʻdagi daraxtlarni (ishchi, bogʻbon) sugʻoradi. 3. Bogʻda turli (mevali, shirin) daraxtlar oʻsadi. 4. Bu daraxtning olmasi juda (achchiq, shirin) va (suvli, taʼmsiz). 5. Bolalar bogʻga mevali (koʻchatlar, teraklar) oʻtqazdilar.

 2- topshiriq. Matnni oʻqing va ajratib koʻrsatilgan soʻzlar ishtirokida yangi gaplar tuzing.

BOGʻDA

Togʻam **qishloqda** yashaydilar. Ularning katta bogʻlari bor. Men bu **bogʻni** juda yoqtiraman. U yerda turli mevali daraxtlar koʻp. Nusrat togʻam bu daraxtlarni **parvarish qiladilar**. Ularning mevasi moʻl va **totli**. Yozda bogʻdan besh chelak oʻrik terdik. Kuzda olma, nok va anorlar pishdi. Bogʻdan **besh yashik** olma, **uch yashik** nok va **yigirma kilogramm** anor oldik. Bogʻda dam olish juda maroqli. Chunki bogʻda havo salqin va yoqimli boʻladi. Bogʻlar koʻp boʻlsa, tabiat goʻzallashadi. Shuning uchun bogʻlarni asrash kerak.

LUGʻAT

qishloq – деревня
bogʻ – сад

parvarish – ухаживать
totli – вкусный

 2- mashq. Berilgan soʻzlardan gaplar tuzing.

1. Bogʻda, mevalar, turli, bor.
2. Bogʻimizni, bilan, oilamiz, qilamiz, parvarish.

3. Olma, anor, bor, maktab, olcha, bog'ida.

4. Har, sinfga, ajratilgan, bog'dan, joy.

Mustaqil ish. Savollarga javob bering va davom ettiring.

– Bog'da qanday daraxtlar o'sadi?

– ... ..

– Bog'ni kim parvarish qiladi?

– ... ..

– Qaysi mevali daraxt sizga yoqadi?

– ... ..

Uyga vazifa. „Maktab bog'i“ mavzusida 3–4 ta gap tuzing.

2- SOAT

BILIB OLING!

O'zbek tilida narsalarning o'lchovini ifodalash maqsadida sanoq sonlar bilan birga hisob bildiradigan so'zlar ham qo'llanadi.

Masalan: **ikki dona olma, uch yashik uzum, bir piyola choy, olti kilogramm gilos.**

1-mashq. Gaplarni o'qing va hisobni bildirgan so'zlarni aniqlang.

1. Dala hovlimizga olti tup ko'chat o'tqazdik. 2. Bu-
vam bog'dan ikki bosh uzum uzdilar. 3. Do'kondan o'n

dona tuxum va uch yuz gramm pishloq oldim. 4. Bog'dagi so'rida besh nafar odam o'tiribdi. 5. Abror daraxt tagiga ikki chelak suv quydi.

1-topshiriq. Rasmlar asosida berilgan hisobni bildirgan so'zlardan mosini tanlab gaplar tuzing.

Foydalanish uchun so'zlar: *dona, yashik, bog', bog'lam, chelak, tup, stakan.*

2-mashq. Suhbatni o'qing, javoblardagi bo'sh o'rinlarni sonlar va hisobni bildirgan so'zlar bilan to'ldiring.

1. – Bog'ingiz kattami yoki kichik?
– Kichikroq. Bog'da ... .. daraxt bor.
2. – Sizga qancha uzum tortay?
– Menga ... .. uzum bering.
3. – Bog'ingizdan qancha hosil olasiz?
– Har yili ... .. o'rik, ... olma olamiz.
4. – Ko'chatlar orasida qancha masofa qoldirish kerak?
– Ko'chatlarni har ... .. o'tqazish kerak.

 2- topshiriq. Matnni o'qing va mazmunini so'zlab bering.

BOG'I BOBURIY

Bobur Mirzo Hindistonga borib, u yerning sultoni bo'libdi. Hindistonda bog' ko'p bo'lib, meva-chevaga boy yurt ekan. Boburshoh, mendan yodgor qolsin deb, ko'rkam bog' yaratibdi. Dunyodagi bu eng katta bog'ga turli yurtlardan nihollar – olma, olcha, anor, yong'oq, o'rik, bodom kabi yuzlab tup daraxt va gullardan olib kelib o'stiribdi. Xalq bu bog'ga „Bog'i Boburiy“ deb nom qo'yibdi. Bog'dagi daraxtlar hosilga kirib, meva beribdi. O'n minglab qop mevalarni xalqqa tarqatishibdi. Bu bog'da piyoz, sabzi, bodring, tarvuz ham bitibdi.

Boburshoh qovunni yaxshi ko'rar ekan, ammo bog'ida qovun bo'lmabdi. Bog'bonlar uch-to'rt yil qovun ekishib, hosil olishmabdi. Boburshoh juda xafa bo'libdi.

Kunlardan bir kun unga qovun keltirishibdi. Bog'bon bu qovunning „Bog'i Boburiy“da pishganini aytibdi. Lekin Boburshoh hech ishonmabdi. Chunki bu qovun juda xushbo'y va shirin ekan. Shoh bu qovunni Farg'onadan keltirishganini bilibdi va xursand bo'lib, bog'bonga hadyalar beribdi.

(„Asotir va rivoyatlar“dan)

LUG'AT

yodgorlik – памятник

ko'rkam – красивый

dunyo – мир

tarqatmoq – раздать

xushbo'y – ароматный

keltirmoq – принести

hadya – подарок

 Uyga vazifa. Berilgan savollarga 2-topshiriqdagi matn asosida javob bering.

1. Bobur Hindistonda qanday bog' barpo qildi?
2. Bu bog'ga qanday nihollar keltirildi?
3. Bog'da nima uchun qovun hosil bermadi?
4. Bobur xushbo'y qovun qayerdan keltirilganini qanday bildi?

3- SOAT

 1-topshiriq. Suhbat matnini o'qing. O'z fikringizni bildiring.

Salim bilan Ali yo'lda ketayotgan edi. Salim yo'l yoqasidagi olcha niholini qo'li bilan sindirdi.

– Nega ko'chatni sindirding? – dedi Ali Salimga.

– Nima ishing bor, seniki emas-ku? – dedi Salim.

Ayting-chi, Salim yaxshi ish qildimi?

ESLAB QOLING!

Hisobni bildirgan so'zlar o'zidan oldingi sanoq son bilan birga qancha? so'rog'iga javob bo'ladi.
Masalan: *Bog'bon **bir yashik** (qancha?) nok keltirdi.*

1-mashq. Qavs ichidagi so'zlardan mosini qo'yib, gaplarni ko'chiring.

1. Bog'da besh (metr, tup) ko'chat o'stirdik. 2. Shu bog'dan besh (yashik, dona) olma terishdi. 3. Uzumzor katta emas, maydoni uch (gramm, gektar) edi. 4. Yangi bog'dan mehmonlarga ikki-uch (yashik, kilogramm) ol-

ma, besh-olti (dona, hovuch) anor keltirishdi. 5. Uymizdan yuz (nafar, metr) narida katta bog' bor.

2- mashq. Rasmdagi mevalar nomini yozing. Hisobni bildiruvchi so'zlarni qo'llab, so'z birikmalari tuzing.

Namuna: *Ikki bosh uzum.*

2- topshiriq. Topishmoqlarni o'qing va javobini toping.

1. Mayda, yoqutday qizil,
Shirin, nordon, xilma-xil.
Qalin, taxir po'sti bor,
Hamma yerda do'sti bor.

2. Marjon-marjon, yumaloq,
Yaproqlari shapaloq.
Qora, qizil, sariq, oq,
Yeb ko'rmasdan o'ylab top.

3. Ko'k tugmacha, pishsa sariq,
Shirin-shakar: ichi tariq.

4. U yog'i tog', bu yog'i tog',
O'rtasida sariyog'.

- 🔔 **3- topshiriq.** She'ni ifodali o'qing, ko'p bo'g'inli so'zlarni daftaringizga yozing.

AHD QILGANDIM

Bobom ekan olmadan
To'yib-to'yib yeganman.
Shunda ahd qilib dildan
Nihol ekay, deganman.
O'tqazdim turli ko'chat,
Kelganda kulib bahor.
Yoz bo'yi qildim mehnat,

Har kim havas-la boqar.
Olmam pishar va guli
Bo'lar senga poyandoz.
Ochilib bahri diling
Orom topsang sen biroz,
Maqtamasdan bog'bonni
Eslab qo'ysang yetadi.

Narimon Orifjonov

Uyga vazifa. 3- topshiriqdagi she'ni yod oling.

1- SOAT

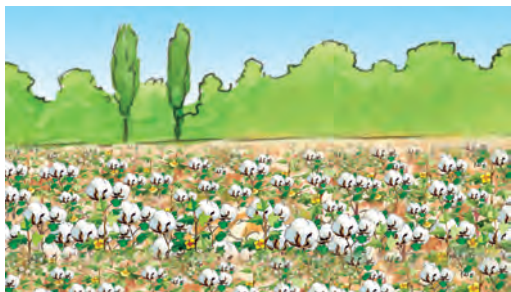
KUZGI ISHLAR

- 🔔 **1- topshiriq.** Rasmlardagi yoz va kuz fasllarini qiyoslang. Ular tagidagi matnlarni o'z gaplaringiz bilan to'ldiring.

Kunlar isiydi. Mevalar pishadi. Bolalar oromgohlarda dam oladilar. Ko'lda maza qilib cho'miladilar...

Polizda qovun va tarvuz pishadi. Dalada paxtalar oppoq bo‘lib ochiladi. Havo soviy boshlaydi. Daraxtlarning barglari sarg‘ayadi. Hosil yig‘ib olinadi ...

1- mashq. Nuqtalar o‘rniga kerakli so‘zlarni qo‘yib, matnni ko‘chiring.

1. O‘zbekistonda yoz juda ... bo‘ladi. 2. Kuz kelganda havo ... bo‘ladi. 3. Faqat yozda emas, kuzda ham pishadigan ..., ... bor. 4. Kech kuzga borib daraxtlar bargi ... va .... 5. ... issiq o‘lkalarga ... ketadi.

Foydalanish uchun so‘zlar: *sovuq, salqin, issiq, mevalar, sabzavotlar, to‘kiladi, sarg‘ayadi, uchib, qushlar.*

LUG‘AT

issiq – жарко

salqin – прохладно

mevalar – фрукты

sabzavotlar – овощи

kech kuz – поздняя осень

sarg‘aymoq – желтеть

to‘kilmoq – выпадать

uchmoq – летать

BILIB OLING!

Ish-harakatning boshqalar tomonidan bajarilishi, ya‘ni III shaxs ko‘plik **-lar, -dilar, -sinlar** qo‘shimchalari bilan ifodalanadi.

 2-mashq. Gaplarni o'qing. **-dilar, -sinlar** qo'shimchalarini olgan so'zlarni topib, daftaringizga ko'chiring.

1. Kuzgi ishlar boshlandi.
2. Dehqonlar hosilni yig'ish uchun dalaga chiqdilar.
3. Hamma qishga tayyorgarlik ko'radi.
4. Odamlar tarnov va mo'rilarini tozalaydilar.
5. Hasharchilar kuzgi ishlarda qatnashsinlar.

ESLAB QOLING!

S va **h** harflarining birikishidan hosil bo'lgan **sh** undoshi tilning oldingi qismidan sirg'alib chiqadi va yumshoq talaffuz qilinadi.

Ammo tilning orqa qismida hosil bo'ladigan unli va undoshlar bilan yonma-yon kelganda qattiq aytiladi.

Qiyoslang: **shamol** – **shox**, **shirin** – **qishloq**.

BILIB OLING!

Quyida berilgan so'zlardagi **sh** tovushini to'g'ri talaffuz qilishga odatlaning!

shahar

shakar

shamol

ish**l**a

pi**sh**di

ma**sh**hur

shudgor

sholi

yum**sh**oq

qo'**sh**iq

xash**sh**

q**ush**

qo**sh**iq

sho'x

 2-topshiriq. Matnni o'qing va berilgan topshiriqni bajaring.

BUG'DOY

Bug'doy yurtimizning asosiy boyliklaridan biri. Bug'doy kuzda ekiladi. Uni ekishdan oldin yer shudgor qilinadi. Bug'doy qishi bilan yer ostida unadi.

Boshloqlar to'lishganda hosilni yig'ish boshlanadi. Bug'doy tegirmonga tushguncha dehqonlar katta mehnat qiladilar.

Bug'doy inson uchun eng kerakli ne'mat. Chunki bug'doy unidan non pishiramiz. Non – dasturxonimiz ko'rki.

Matndan **sh** harfi bo'lgan so'zlarni toping va bu so'zlarni to'g'ri talaffuz qiling.

LUG'AT

boylik – богатство

ekmoq – сеять

shudgor – пашня

tegirmon – мельница

yer ostida – под землёй

unmoq – расти

boshloq – колос

yig'ish – сбор

 Mustaqil ish. „Bug'doy“ matnidan foydalanib, savollarga javob bering.

1. O'zbekiston gerbida nima uchun bug'doy boshloqining tasviri tushirilgan?
2. Bug'doydan nimalar tayyorlanadi?
3. Bug'doy qachon ekiladi?

 3-topshiriq. She'ni ifodali o'qing.

OLTIN KUZ

To'rt faslning asili,	Bahor, yozning xirmoni,
Yerga sig'mas hosili,	Oppoq qish qadrtoni,
Qanday go'zal hoziri,	Oq non, oq palov joni,
Oltin kuz! Ortiq kuz!	Oltin kuz! Ortiq kuz!
Elga sovg'a, tortiq kuz.	Elga sovg'a, tortiq kuz.

Guli Muhamedova

 Uyga vazifa. „Oltin kuz“ she'rini yod oling.

2- SOAT

 1-topshiriq. Suhbatni o'qing va davom ettiring.

– Kuz faslida qanday ishlar bajariladi?

– Kuz faslida yig'im-terim ishlari bajariladi.

– Siz uyingizda qanday ishlarni bajarasiz?

– ...

 1-mashq. Rasmlar asosida nima qiladilar? so'rog'iga javob bering. Mazmunga mos fe'llarni topib, gaplarni ko'chiring.

1. Kuzda bepoyon dalalardagi

...

2. Yig'ib olingan

,

omborlarda ...

3. Bog'dan uzilgan yashiklarga ...

4. Polizdan , ...

Foydalanish uchun fe'llar: *joylanmoq, termoq, saqlamoq, uzmoq.*

 2- topshiriq. Matnni o'qing va ona tilingizga tarjima qiling.

KUZGI SHUDGOR

Qishlog'imizning ekin maydoni katta. U yerlar kuzda haydab qo'yiladi. Bu ishni kuzgi shudgorlash deyiladi. Kuzgi shudgor mo'l hosil beradi. Xalqimiz „Qish tayyorlar, bahor ekadi, yoz tarbiyalar, kuz yig'adi,“ – deb bejiz ayt-magan.

LUG'AT

shudgor – вспахивание
ekin maydoni – поля,
сельхоз угодья

hosil – урожай
yig'moq – собирать

 3- topshiriq. She'rni o'qing. Mazmunini so'zlab bering.

KUZ

Kuzimizning go'zalligin,
Og'aynilar, ko'rganmisiz?
Tokdan husayni, yerdan qirqma,
Shoxdan behi uzganmisiz?

Quddus Muhammadiy

Uyga vazifa. Berilgan soʻzlar ishtirokida gaplar tuzing.

Kuz, barg, qushlar, shamol, yomgʻir, meva.

3- SOAT

1- topshiriq. Oʻqituvchingiz yordamida rasmlarda tasvirlangan narsalar haqida savol bering va gaplar tuzing. Tuzgan gaplaringizni koʻchirib yozing.

1- mashq. Matnni oʻqing, soʻzlardagi **sh** harfining talaffuziga eʼtibor bering. Matndagi savollarga javob yozing.

QARGʻA VA ZOGʻCHA

Qargʻa bilan zogʻcha oʻlkamizga kuz kirishi bilan uchib keladi. Ularning osmonda gala-gala boʻlib uchishini koʻrganmisiz? Qayerlarga qoʻnib, qayerlarda yashashini bilasizmi?

Kuzda uchib kelgan qargʻa va zogʻchalar dala hamda bogʻlarda yashaydi. Chunki shu joylarda ular oʻz „vazifa“ larini bajaradi.

Ayting-chi, bu qushlar qanday foyda keltiradi?

Bilasizki, yozda har xil hasharotlar ko'payadi. Ular sovuq tushishi bilan tup-roqqa, xashak va xazonlar orasiga yashirinib oladi. Keyin shu joylarda in qo'yadi. Qarg'a va zog'chalar ana shu yerdagi hasharotlarni terib yeydi. Shudgor qilingan dalalarni tozalab beradi.

LUG'AT

o'lka – край

gala-gala uchmoq – лететь
стаей

qo'nmoq – присесть

chunki – потому что

hasharot – насекомое

xashak – сено

in – гнездо

qarg'a – ворона

zog'cha – галка

Mustaqil ish. Meva va poliz ekinlarining nomlarini ajratib yozing va ona tilingizga tarjima qiling.

Qovoq, behi, qovun, anor, xurmo, piyoz, olxo'ri, olma, shaftoli, tarvuz, nok, uzum, pomidor, sholg'om, kartoshka, sabzi, karam, bodring.

Kuzgi meva va poliz mahsulotlarining nomlarini yod oling!

2-topshiriq. Topishmoqlarning javobini toping. Shu soʻzlar ishtirokida kuzda pishadigan meva va sabzavotlar hamda kuzgi ishlar haqida gaplar tuzing.

1. Kichkina dekcha,
Ichi toʻla mixcha.
2. Tir-tir etib ishlaydi,
Tirnoq-la yer qaziydi.
3. Yurar tekis egatdan,
Barmoqlari poʻlatdan,
Yelkasida qopi bor,
Katta temir savatdan.

Tez aytish:

Shokir shamolda sholini shopirdi.

Qishda kishmish pishmashmish,
Kishmish pishsa qishmashmish.

2-mashq. Boʻsh kataklarga kerakli harflarni qoʻyib, kuzgi meva va sabzavotlarning nomini toping. Keyin meva nomlarini chap ustunga, sabzavot nomlarini oʻng ustunga yozing.

U□u□
sh□lgʻ□m
sa□i□soq
n□k
ka□a□

q□vu□
b□h□
la□la□i
qo□o□
y□ngʻ□q

a□j□r
a□o□
t□rp
t□r□uz
x□r□o

Uyga vazifa. 2-topshiriqdagi topishmoqlarni yod oling.

1- SOAT

KITOB

1- topshiriq. Rasmni kuzating. Namuna asosida o'rtog'ingiz bilan suhbatlashing.

- Siz rasmda nimani ko'ryapsiz?
- Men rasmda kutubxonani ko'ryapman.
- Kutubxonada qanday kitoblar bor ekan?
- Kutubxonada har xil kitoblar bor ekan.
- Bu kim?
- Bu kutubxonachi.
- Kutubxonachi nima qiladi?
- Kutubxonachi kitoblarni tartibga soladi, kitob be-radi.
- Sizning maktabingizda kutubxona qayerda joy-lashgan?
- Kutubxonamiz birinchi qavatda joylashgan.

- **2-topshiriq.** She'rni ifodali o'qing va mazmunini so'zlab bering.

KITOB

– Eng yaqin do'stim, Qani, ayt-chi, kim? Bilsang, darrov top. – Bebaho kitob.	Ayt, nima uchun Xursandmiz, Uchqun? – Bizga juda bop Chiqibdi kitob.

Kitob keng dunyo,
So'zi nur go'yo.
Qo'ysang mehringni,
Ochar zehningni.

Qudrat Hikmat

BILIB OLING!

Nutqimizda biror shaxsga, predmetga ta'rif berilayotganda *haqida*, *to'g'risida* so'zlaridan foydalanamiz.

Masalan: *Kutubxona to'g'risida. Onam haqida.*

- 1-mashq.** Savollarga javob yozing.

Siz o'qigan	birinchi o'zbekcha eng qiziqarli sarguzasht	kitobning nomi nima?
-------------	--	----------------------

- 3-topshiriq.** Matnni o'qing. Mazmunini so'zlab bering.

NONDAY AZIZ

Kitob – nonday aziz, mo'tabar va muqaddas. Shuning uchun kitobni sevish, qadrlash kerak. Bu an'ana

qadimdan boshlangan. Kitob o‘qish to‘g‘risida juda ko‘p hikmatli so‘zlar bor:

Qush don qidirar, odam – kitob.

Kitob – bilim manbayi.

Kitob – ko‘zgu, undan olamni ko‘rasan.

LUG‘AT

kitob – книга
muqaddas – священный

an‘ana – традиция
hikmatli – мудрый

Uyga vazifa. 3- topshiriqdagi matnga savollar tuzing.

2- SOAT

1- topshiriq. O‘qing va **-gan** qo‘shimchasi qatnashgan so‘zlar ishtirokida suhbatni davom ettiring.

– Bolalar, yaxshi bilan yomonni ajratish uchun nima qilish kerak?

– Ko‘p kitob o‘qish kerak.

– Siz qanday kitob o‘qigansiz?

– Men ... .

1- mashq. Nuqtalar o‘rniga kerakli so‘zlarni qo‘ying.

Kitob ... xazinasini. U eng yaqin ... . Kitobni tashlama, ... Uni ehtiyot ... . Kitob sahifalariga ... , ularni ... , kitobni toza ... .

Foydalanish uchun soʻzlar: *bilim, buklama, tut, yirtma, qil, chizma, doʻst.*

BILIB OLING!

Ancha ilgari boʻlib oʻtgan harakatni bildirish uchun **-gan** qoʻshimchasidan foydalanamiz.

Masalan: *Men bu kitobni oʻqiganman.*

Birlik:

I shaxs *Men oʻqi + **gan** + man*

II shaxs *Sen oʻqi + **gan** + san*

III shaxs *U oʻqi + **gan***

Koʻplik:

I shaxs *Biz oʻqi + **gan** + miz*

II shaxs *Siz oʻqi + **gan** + siz*

III shaxs *Ular oʻqi + **gan** + lar*

qoʻy
ayt
ol
kel
qol
ket

-gan

2- mashq. Gaplarni koʻchiring, **-gan** qoʻshimchasining tagiga chizing.

1. Ibn Sino tibbiyot haqida koʻp kitob yozgan.
2. Koʻp oʻqigan unib-oʻsar, oʻqimagan uyatga qolar.
3. Sport bilan shugʻullangan inson sogʻlom boʻladi.

2- topshiriq. Matnni oʻqing, mazmunini soʻzlab bering.

Kitobni seving. Kitob yaxshi maslahatchi. U eng yaqin doʻst, yoʻl koʻrsatuvchi, oʻqituvchi. Demak, kitob bizning doʻstimiz. Doʻstingizga xiyonat qilmang. Uni ehtiyot qiling. Kitobni yirtmang, tashlamang. Uning sahifalariga chizmang, buklamang. Kitobni toza tuting. Unda oʻtgan zamonlar haqida qiziqarli

ma'lumotlar bor. Kitobni o'qib, bilimlaringizni boyiting. Eng yaxshi kitobxon bo'lishga harakat qiling.

LUG'AT

maslahatchi – советник

tashlamoq – бросать

sahifa – страница

yirtmoq – рвать

xiyonat – предательство

ehtiyot qilmoq – беречь

buklamoq – погибать

yo'l ko'rsatuvchi – путево-
дитель

o'tgan zamonlar – про-
шедшие времена

qiziqarli ma'lumot – ин-
тересное сведение

3-topshiriq. She'rni ifodali o'qing. Mazmunini so'zlab bering.

KITOB NIMA DESALAR

Kitob nima, desalar,
Kitob – bu kon, dedilar.
Qo'shilmayman hech bunga,
O'xshamaydi u konga.

Yillar, asrlar o'tib,
Konda ma'dan tugaydi.
Gaz-u temir, ko'mir ham
Oz-ozdan tugaydi.

Kitoblar-chi, aksincha,
Oshib borar yilma-yil.
Turar dunyo turguncha
Ko'chib yurar tilma-til.

Miraziz A'zam

LUG'AT

kon – рудник
asr – век
ma'dan – металл

aksincha – наоборот
ko'chib yurmoq – здесь:
 переходить

Uyga vazifa. O'zingiz yoqtirgan kitobingiz haqida so'zlab bering.

3- SOAT

1-topshiriq. Matnni o'qing va mazmunini so'zlab bering.

KITOB

Maktabimizda kutubxona bor. Kutubxonada har xil kitoblar ko'p. Biz ertak, hikoya kitoblarni qiziqib o'qiyimiz. Bu yerda, shuningdek, Vatanimiz haqidagi kitoblar ham bor. Kitobni seving. Ko'p kitob o'qishga harakat qiling.

LUG'AT

kutubxona – библиотека
ertak – сказка
hikoya – рассказ

seving – любите
harakat qilmoq – здесь:
 старайтесь

2-topshiriq. Savollarga og'zaki javob bering.

- ✓ Siz „Uch og'ayni botirlar“ ertagini o'qiganmisiz?
- ✓ „Sehrli qalpoqcha“ kitobi kutubxonada bormi?
- ✓ Siz kutubxonadan kitoblar olasizmi?
- ✓ Siz qaysi kutubxonaga a'zo bo'ldingiz?

 1- mashq. Yoz, o'qi so'zlarini birlik va ko'plikda tustang.

Namuna:

Shaxslar	Birlik	Ko'plik
I	<i>Men kel + gan + man</i>	<i>Biz kel + gan + miz</i>
II	<i>Sen kel + gan + san</i>	<i>Siz kel + gan + siz</i>
III	<i>U kel + gan</i>	<i>Ular kel + gan + lar</i>

 2- mashq. Hikmatlarni o'qing va daftaringizga ko'chiring.

1. Kitob javoni – ilm xirmoni,
Undagi har jild – aql darmoni.
2. Kiyim ustingni bezaydi,
Kitob aqlingni.
3. Ko'p yurgan ko'p ko'rar,
Ko'p o'qigan ko'p uqar.
4. Oltin yer tagidan kovlab olinadi,
Bilim – kitobdan.
5. Kitob – insonning do'sti.

 Mustaqil ish. Tavsiyalarni o'qing va amal qiling.

O'QUVCHIGA TAVSIYA

- ✓ Kitob tanlashda o'qituvchidan yordam so'rang.
- ✓ Darsliklaringizni avaylab, ozoda, tuting.
- ✓ Ustki qismiga jild o'rab qo'ying.
- ✓ Kitobga chizmang, uni yirtmang, buklamang.

 3- topshiriq. She'ni ifodali o'qing.

KITOB

Azizimsan, qadrdonim,
Sahifangni yopolmayman.
Dunyolarni kezib chiqsam,
Seningdek do'st topolmayman.

Bag'ringdagi har bir varaq,
Zinhor emas oddiy qog'oz.
Har birisi bergay saboq,
Bamisoli buyuk ustoz.

Endi bilsam inson uchun
Kitob chindan oftob ekan.
Eng yaqin do'st, sodiq sirdosh,
Koni bilim, odob ekan.

Dildora Muhiddin qizi

LUG'AT

qadrdon – дорогой
sahifa – страница
qog'oz – бумага

buyuk – великий
kon – клад
odob – вежливость

Uyga vazifa. O'quvchiga berilgan tavsiyalarni yod oling va daftaringizga yozing.

1- SOAT

BOZORDA

1- topshiriq. Matnni o'qing. Yulduz bozordan nimalar xarid qilganini aytib bering.

Yulduzning dadasi bilan onasi sayohatga ketishgan. Yulduz uyda buvisi bilan qoldi. Bugun onasi bilan dadasi qaytib kelishadi. Buvi va nabira shu munosabat bilan bayram dasturxoni tayyorlashmoqchi. Ular somsa va palov pishirishmoqchi. Darsdan keyin Yulduz va buvisi bozorga borishmoqchi. Yulduz uyga kelganida buvisi kasal edi. Bozorga Yulduzning o'zi boradigan bo'ldi. Buvisi nabirasiga bozordan narsalarni qanday xarid qilish haqida maslahatlar berdi:

1. Sotib olmoqchi bo'lgan narsalaringning ro'yxatini yozib ol.
2. Bozorda xushmuomala bo'l.
3. Faqat o'zingga yoqqan meva va sabzavotlarning narxini so'ra.
4. Meva va sabzavotlarning sifatiga e'tibor ber.

LUG‘AT

sayohat – путешествие
qaytmoq – вернуться

xarid qilish – покупка
xushmuomala – вежливый

 1- mashq. Bozordagi meva, sabzavot va boshqa mahsulotlar haqida namunadagidek gaplar tuzing.

Namuna:

– Sizga bu olmadan necha kilogramm kerak?
– Menga shu olmadan ikki kilogramm bering.

 2- topshiriq. Meva va sabzavotlar nomini qo‘yib, bozordan nimalardan qancha olganingizni ayting.

bir dona

ikki kilogramm

ikkita

bir chelak

 2- mashq. Savol va javoblardagi nuqtalar o‘rniga kerakli so‘zlarni qo‘yib ko‘chiring va suhbatni davom ettiring.

– Bozorga onang bilan ...?

– Yo‘q, ... bilan bordim.

– Nimalar sotib ... ?

– ... va ... sotib oldik.

– Uzum ... so‘m ekan?

– Uzum ... so‘m ekan.

– Rahmat, men ham ... olmoqchiman.

3-topshiriq. Berilgan so‘zlardan foydalanib, gaplar tuzing.

Mevalar, sabzavotlar, ko‘katlar, 2 kilogramm go‘sh, 3 kilogramm guruch, 1 kilogrammdan pomidor va bodring, 1 kilogramm bulg‘or qalampiri, 200 gramm ziravor...

3-mashq. Nuqtalar o‘rniga qavs ichidagi so‘zlardan mosini qo‘yib gaplarni o‘qing va ko‘chiring.

1. Bir bog‘ ... (olma, anor, kashnich) kerak.
2. Biz bozordan 2 kilogramm ... (limon, olma, qalampir) sotib oldik.
3. Menga 3 kilogramm ... (piyoz, ukrop, zira) bering.
4. Dasturxonga 5 dona ... (suzma, anor, limon) qo‘ying.

Mustaqil ish. She‘rni o‘qing va mazmunini so‘zlab bering.

QOVUN

Obinovvot qovunman,
 Bitta tishlab ovun, ma.
 Nega bo‘ldim men nomdor?
 Chunki choponim guldor.
 Yonbosh qilib yotaman,
 Shirin o‘yga botaman.
 Xayolimda odamlar –
 Bozorda meni tanlar.

Anvar Obidjon

LUG‘AT

qovun – дыня
tishlamoq – откусить

shirin – сладкий
xayol – здесь: в мыслях

Uyga vazifa. „Qovun“ she’rini yod oling.

2- SOAT

1- topshiriq. Rasm asosida berilgan so‘zlardan foydalanib, gaplar tuzing.

Foydalanish uchun so‘zlar: *sotuvchi, xaridor, ho‘l mevalar, sabzavotlar, ko‘katlar, quruq meva, yong‘oq, yeryong‘oq, qancha, narx, necha so‘m.*

2- topshiriq. Matni o‘qing va mazmunini so‘zlab bering.

BOZOR

Bozor savdo-sotiq qilinadigan maydon. Bozorlar, asosan, shahar markazida joylashgan. U yerda

odamlar mahsulotlarini sotadilar va ovqatlanib, hordiq chiqaradilar. Bozorda har xil mahsulotlar uchun rastalar ajratilgan bo'ladi. Bozorga borganingizda ho'l mevalar, quruq mevalar, ziravorlar, non mahsulotlari, qandolatchilik, hunarmandchilik rastalariga ko'zingiz tushadi.

LUG'AT

rasta – прилавок

sotuvchi – продавец

xaridor – покупатель

mahsulot – продукт

quruq meva – сухие
(сушёные) фрукты

ho'l meva – фрукты

1-mashq. Berilgan so'zlar ishtirokida gaplar tuzing va daftaringizga yozing.

Bir bog' ko'kat, narxi qancha, arzon, qimmat, necha so'm, mahsulot, sotuvchi, xaridor, rasta.

ESLAB QOLING!

Narsa belgisini bildirgan so'zlar qanday?, qanaqa? so'roqlariga javob bo'ladi.

Masalan: *qizil olma, shirin kulcha.*

To'g'ri talaffuz qiling.

✓ *Arzon mahsulot*

✓ *Katta bozor*

✓ *Sifatli quruq meva*

✓ *Pishgan tarvuz*

✓ *Shirin qovun*

✓ *Mazali shirinliklar*

✓ *Shirin uzum*

✓ *Nordon anor*

 2-mashq. Nuqtalar o'rniga berilgan so'zlardan mosini qo'yib, daftaringizga ko'chiring.

1. O'zbekistonda turli xil ... va ... yetishtiriladi.
2. Meva va sabzavotlar ... sotiladi.
3. Bozorga borib mahsulotning ... so'raymiz.
4. Rastalardagi ... narxi bilan ... ham e'tibor beramiz.
5. Bozorda yurganimizda ... bo'lishimiz kerak.

Foydalanish uchun so'zlar: *xushmuomala, meva, sabzavotlar, sifatiga, narxini, intizomli, odobli, maxsus rastalarda, mahsulotning.*

 Uyga vazifa. Uyingiz yaqinidagi bozor haqida 3–4 ta gap tuzing.

3- SOAT

 1-topshiriq. Suhbat matnini o'qing va davom ettiring.

– Assalomu alaykum.

– Va alaykum assalom.

– Olmangizning narxi qancha?

– ...

– Ko'katning bog'i necha so'm turadi?

– ...

– Bir kilogramm guruch qancha turadi?

– ...

– Bir dona tarvuz-chi?

– ...

– Qimmat, arzonroq berasizmi?

– ...

– Rahmat.

ESLAB QOLING!

Harakat, faoliyat, ishni bildiruvchi soʻzlar nima qildi?, nima qilyapti?, nima qilmoqchi? soʻroqlaridan biriga javob boʻladi.

Masalan: *Dehqon hosilni yigʻdi. Yashiklarga joylayapti. Hosilni bozorda sotmoqchi.*

1- mashq. Berilgan soʻzlardan soʻz birikmasi tuzib, izoh bering va jadvalga joylashtiring. Masalan: *olma*.

Olma daraxtda (nima qiladi?) oʻsadi.

Daraxtda oʻsadi	Polizda oʻsadi	Novvoyxonada pishadi
<i>Olma</i>	...	...
...		

Oʻrik, nok, karam, sabzi, sholgʻom, qatlama patir, shaftoli, non, shirmoy non.

2- topshiriq. Matnni oʻqing. Matn asosida bozor haqida suhbatlashing.

BOZORDA

Bugun biz o‘zbek tili o‘qituvchimiz bilan bozorga chiqdik. Maktabimiz Oloy bozoriga yaqin yerda joylashgan. Darsimiz mavzusi – „Bozorda“. Dars amaliy mashg‘ulot tarzida o‘tkazildi. O‘qituvchimiz Sayyora Jasurovna bizni bozor rastalari bilan yaqindan tanishtirdilar. Savdo-sotiq qilish qoidalarini o‘rgatdilar. Bozorda o‘zimizni qanday tutishimiz, muomala qilishni amalda ko‘rsatib berdilar. Menga non rastasi juda yoqdi. Nonlarning turlari bilan yaqindan tanishib oldik. Dars juda qiziqarli bo‘ldi.

LUG‘AT

muomala – обращение

amaliy mashg‘ulot – практическое занятие

3- topshiriq. Topishmoqlarni o‘qing, javobini toping.

Ko‘ylagi qavat-qavat,
Tugmalari yo‘q faqat.

Yer tagida oltin qoziq,
U hammaga bo‘lar oziq.

Mustaqil ish. Nuqtalar o‘rniga savollarga mos javoblar toping va suhbatni davom ettiring.

– Amaki, olmangiz necha so‘m turadi?

– ...

– Olma shirinmi (nordonmi)?

– ... Marhamat, ...

– Rahmat, necha so‘mdan berasiz?

– ..., necha ... tortay?

– ... .. torting.

Uyga vazifa. 3-topshiriqda berilgan topishmoqlarni yod oling va daftaringizga ko‘chiring.

1- SOAT

DO‘KONDA

1-topshiriq. O‘qing. Lug‘atda berilgan so‘zlarni matndan topib, unga bog‘lanib kelgan so‘zlardan hosil bo‘lgan so‘z birikmalarini aniqlang va daftaringizga ko‘chiring.

DO‘KON

Turli narsalarni sotib olish mumkin bo‘lgan joy do‘kon deb nomlanadi. Do‘konlardan har xil mahsulotlarni sotib olamiz. Mahsulotlarning turiga qarab do‘konlarga nom beriladi. Masalan: „Oziq-ovqat“, „Kiyim-kechak“, „O‘quv qurollari“, „Qurilish mollari“ do‘konlari va boshqalar.

Do‘konda sotuvchidan narsalarni xarid qilamiz. Sotuvchi xaridorlarga xizmat ko‘rsatadi.

LUG'AT

xarid qilmoq – покупать

oziq-ovqat – продукты

kiyim-kechak – одежда

har xil – разное

xizmat ko'rsatmoq – об-

служивать

BILIB OLING!

-dan qo'shimchasi so'zlarga qo'shilganda predmetning kelib chiqish o'rnini bildiradi. Bu so'zlar kimdan?, qayerdan?, qachon? so'rog'iga javob bo'ladi.

Masalan: *Nigora **bozordan** gul sotib oldi.*
*Salima **do'kondan** keldi.*

1-mashq. Nuqtalar o'rniga mos qo'shimchalarni qo'yib, daftaringizga yozing.

1. Dadam ish... (-ga, -dan) erta keldilar.
2. Botir do'kon... (-dan, -ni) non oldi.
3. Onam ko'ylakning narxini sotuvchi... (-ning, -dan) so'radilar.
4. Daftaringizni „O'quv qurollari do'koni... (-dan, -ga) xarid qildim.

2-mashq. Gaplarni ko'chiring va ona tilingizga tarjima qiling.

1. Do'konda har xil mahsulotlar sotiladi.
2. O'zbek tili darsidan so'ng musiqa darsi bo'ladi.
3. Us-tozim bizdan uy vazifasini so'radilar.
4. Onamdan kitob sotib olish uchun pul so'radim.

 Uyga vazifa. Uyingizdan to maktabgacha qanday do‘konlar borligi haqida ma‘lumot yozing, **-dan** qo‘shimchasi ishtirokida 3–4 ta gap tuzing.

2- SOAT

 1- mashq. Ustunchalardagi so‘zlarni o‘qing. Bir-biriga mos keladigan so‘zlardan „sifat + ot“ bog‘lanishli so‘z birikmalarini tuzing.

yashil
shoyi
yog‘och
ipak
temir

ko‘ylak
karavot
ro‘mol
ot
paypoq

qizil
qog‘oz
jun
paxta
adras

qalpoq
do‘ppi
nimcha
cho‘pon
qo‘lqop

 1- topshiriq. Suhbatni o‘qing va davom ettiring.

– Salom, Dilshod. Qayerdan kelyapsan?

– Salom, Aziza. „Dala do‘koni“dan kelyapman.

– „Dala do‘koni“dan nima sotib olding?

– Do‘kondan karam sotib oldim. Onam karamdan sho‘rva pishirmoqchilar.

– ...

BILIB OLING!

Narsalarning nimadan tayyorlanganligini ifodalashda shu material nomini bildiruvchi soʻzlar qoʻllanadi. Bu soʻzlar qanday? soʻrogʻiga javob boʻlib, gapda sifat vazifasida keladi.

Masalan: *Munisa boshiga shoyi (qanday?) roʻmol oʻradi. Doʻkondan charm (qanday?) qoʻlqop sotib oldim.*

2-topshiriq. Matnni oʻqing. 1- va 2-gapni ona tilingizga tarjima qiling.

OZIQ-OVQAT DOʻKONIDA

Koʻchamizda oziq-ovqat doʻkoni bor. Bu doʻkonda un, guruch, shakar, sariyogʻ, non va turli shirinliklar sotiladi. Doʻkondan har xil oziq-ovqat mahsulotlarini xarid qilish mumkin. Men doʻstim Komron bilan har kuni doʻkondan issiq non sotib olamiz. Sotuvchi bizga qaytim berganda „Qaytimini yoʻqotmay, ota-onangizga bering“, – deydi.

LUGʻAT

koʻchamizda – на нашей
улице

sariyogʻ – сливочное масло

turli – разные

shirinliklar – сладости

sotib olmoq – покупать

qaytim – сдача

yoʻqotmay – не потеряв

3-topshiriq. Partadoshingiz bilan suhbat matnini oʻqing.

– Salom, Aziz, qayerga ketyapsan?

– Salom, Akbar. Men oziq-ovqat do‘koniga ketyapman. O‘zing-chi?

– Men esa xo‘jalik mollari do‘konidan kelyapman. U yerdan mix oldim.

 2- mashq. Nuqtalar o‘rniga mos qo‘shimchalarni qo‘ying.

1. Onam do‘kon... (-ni, -dan) ro‘mol oldilar. 2. Dadam... (-ga, -dan) ruxsat so‘radim. 3. Dugonam kiyim do‘koni... (-dan, -da) paxtali nimcha oldi. 4. O‘zbek tili fani... (-da, -dan) yaxshi baho oldim.

 Mustaqil ish. Kimdan? Qayerdan? Nima-dan? so‘rog‘iga javob bo‘ladigan so‘zlarga 3 ta misol keltiring. Shu so‘zlar ishtirokida gaplar tuzing.

Foydalanish uchun so‘zlar: *bozor, do‘kon, choy.*

Namuna: *Akamdan kitob oldim.*

 Uyga vazifa. Uyingiz yaqinida joylashgan oziq-ovqat do‘konidan qaysi mahsulotlar necha so‘m turishini yozib keling.

3- SOAT

 1- topshiriq. Rasm asosida kiyim do‘konidan nimalar olganligingiz haqida namunadagidek gaplar tuzib suhbatlashing.

Namuna: – Kiyim do‘konidan nima oldingiz?
– Do‘kondan kurtka oldik.
– Qanday kurtka oldingiz?
– Qizil kurtka oldik.

BILIB OLING!

O‘zbek tilida narsalarning rangini ifodalashda *oq, yashil, ko‘k, sariq, qizil, qora* kabi sifatlar ishlatiladi. Rang-tus bildiruvchi bu sifatlar otlar bilan „sifat + ot“ qolipida bog‘lanadi.

Masalan: *Do‘kondan oq ko‘ylak sotib oldim. Sizga qizil palto yoqdimi?*

1-mashq. Nuqtalar o‘rniga berilgan so‘zlardan mosini qo‘yib gaplarni ko‘chiring.

1. Kiyim do‘konida ipak ... ko‘p. 2. Sizga ... kiyim yarashadi. 3. Dugonam qishda boshiga ... qalpoq kiya-

di. 4. Oybek ... palto kiyishni yoqtiradi. 5. Menga ... rangli ... paypoq bering.

Foydalanish uchun soʻzlar: *koʻk rangli, toʻrli, jun, qora, qizil, koʻylaklar.*

 2- topshiriq. Matnni oʻqing, „sifat + ot“ bogʻlanishli soʻz birikmalarini toping. Ularni daftaringizga koʻchiring.

KIYIM DOʻKONIDA

Koʻchamizda yangi kiyim doʻkoni ochildi. Dadam, onam va men doʻkonga bordik. Doʻkonning ichi keng va yorugʻ ekan. Doʻkonda turli milliy va zamonaviy koʻylaklar, shim, palto va kastumlar juda koʻp. Avval onam koʻylak tanladilar. Koʻk koʻylak onamga yarashdi, u oq yoqali, chiroyli edi. Dadam qora shim sotib oldilar. Menga oq koʻylak va qora shim olib berishdi. Doʻkon menga juda yoqdi.

LUGʻAT

kiyim – одежда

yoqali – с воротником

shim – брюки

milliy – национальный

 2- mashq. Savollarga mos javob yozing. Ularda „sifat + ot“ bogʻlanishli birikmalarni qoʻllang.

– Kiyim doʻkonida nimalar sotiladi?

– ...

– Sizga qaysi rangdagi koʻylak yoqadi?

– ...

– O‘quvchilar qanday rangli kiyim kiyishadi?

– Qiz bolalar ... , o‘g‘il bolalar ... .

– Siz shu qizil paltoni olmoqchimisiz?

– ... .

 Mustaqil ish. Partadoshingiz kiyimlarining rangi to‘g‘risida namunadagidek gaplar tuzing.

Namuna: *Bobur oq ko‘ylak va qora kastum kiygan.*

 Uyga vazifa. Qanday do‘konlarni bilasiz? 3–4 ta gap tuzing.

1- SOAT

MAKTAB OSHXONASI

 1-topshiriq. Rasmdan foydalanib, taomlarning nomini yozing.

 2-topshiriq. Matni o'qing va mazmunini so'zlab bering.

МАКТАБ ОШХОНАСИ

Bu maktab oshxonasi. Oshxonamiz keng, yorug' va chiroyli. Biz har kuni shu yerda ovqatlanamiz. Oshpazimiz Adiba opa juda mazali taomlar tayyorlaydilar. Nonushtaga issiq somsa, tuxum va shirin choy bo'ladi. Tushlikka qovurdoq, palov, sho'rva, mastava, chuchvara kabi taomlar tayyorlanadi. Bugun tanaffusda do'stim Aziz bilan birga tushlik qildik. Men qovurdoq va choy oldim. Aziz palov va sharbat oldi. Taom juda mazali ekan.

LUG'AT

sharbat – сок
mastava – рисовый суп
sho'rva – шурпа, суп
chuchvara – пельмени
manti – манты
shirin – сладкий
qovurdoq – жаркое

ichamiz – будем пить
ovqatlanamiz – будем обедать
palov – плов
mazali – вкусный
yeymiz – будем есть
oshpaz – повар

 3-topshiriq. She'ni ifodali o'qing. Mazmunini ayting.

OSHXONADA

Pishiray deb shirguruch,
 Nonushtaga – azonda.
 Dadam keltirgan sutni
 Oyim soldi qozonga.
 Qarab tursam, chiqmoqchi
 U qozonning ichidan.
 Qaymog'i vijirlagach,
 Shoshilib goldik chindan.
 Bolalar olov bilan
 Bo'lmas ekan o'ynashib,
 Shuncha hushyor bo'lsak ham
 Sutimiz ketdi toshib.

Abdurahmon Akbar

LUG'AT

shirguruch – рисовая каша

nonushta – завтрак

qozon – казан

qaymoq – сливки

toshib ketmoq – переполнить

sut – молоко

1-mashq. Lug'atda berilgan so'zlardan foydalanib, so'z birikmalari tuzing.

Namuna: *Mazali sho'ra.*

Mustaqil ish. Savollarga javob bering.

1. Maktab oshxonasidagi taomlar sizga yoqadimi?
2. Sizga qanday milliy taomlar yoqadi?
3. Yana qanday milliy taomlarni bilasiz?

Uyga vazifa. „Oshxonada“ she'rini yod oling.

2- SOAT

! **1- topshiriq.** Matnni o'qing, mazmunini so'zlab bering.

Bu o'zbek milliy taomlari oshxonasi. Oshxonada doimo odam ko'p. Nonushtaga issiq somsa yoki shirinlik olish mumkin.

Bu yerda go'shtli, kartoshkali, qovoqli somsalar ham bor. Oshpazlar osh damlaydilar. Ko'rada kabob pishiradilar. Oshxonada moxora, sho'ra, mastava, moshxo'rda kabi suyuq taomlar, palov, manti kabi quyuq taomlar ham bor.

Bu yerda hamma taomlar mazali tayyorlanadi.

LUG'AT

doimo – всегда

osh damlamoq – ГОТОВИТЬ ПЛОВ

nonushta – завтрак

ko'ra – мангал

suyuq – жидкий

🗨️ 1- mashq. Berilgan so'zlardan foydalanib, savollarga javob bering.

1. Siz qaysi oshxonada ovqatlanasiz?
2. Oilangizda qanday milliy taomlar tayyorlanadi?
3. Siz yana qanday taomlarni yoqtirasiz?

Foydalanish uchun so'zlar: *mazali, chuchvara, manti, osh, mastava, suyuq taom, quyuq taom, choy, sharbat, mineral suv.*

Mustaqil ish. Oshxona qoidalari bo'yicha savollarga javob bering. Nuqtalar o'rniga berilgan so'zlardan mosini qo'yib, gaplarni ko'chiring.

Oshxonada nimalarga e'tibor berish kerak?

- A) Taom olish uchun ... turish kerak.
- B) Taomni ... yeyish lozim.
- D) Ovqatlanib bo'lgach, ... yig'ishtiring.
- E) Ovqatlanish paytida ko'p ... .

Foydalanish uchun so'zlar: *to'kmasdan, gapirmang, navbatga, idishlarni.*

- **2-mashq.** Birinchi ustundagi so'zlarni ikkinchi ustundagi so'zlarga bog'lab, gaplar tuzing va ko'chiring.
Namuna: – *Men palov yeyman. Siz-chi?*

Nima?

choy
non
suv
sho'rva
pishloq

Nima qilasiz?

yemoq
pishirmoq
ichmoq
olmoq
qaynatmoq

- **Uyga vazifa.** Uyingiz oshxonasi haqida 3–4 gapdan iborat bog'lanishli matn tuzing.

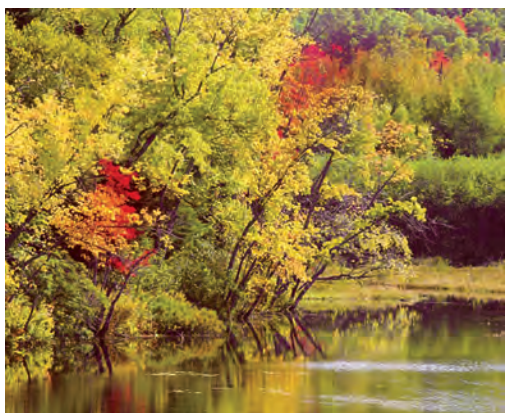

1- SOAT

YIL FASLLARI VA OB-HAVO

- **1-mashq.** Rasmlarni kuzating. Ular asosida suhbatlashing. Quyidagi savollarga javob bering.

- ✓ Har fasl necha oydan iborat?
- ✓ Fasllarda ob-havo qanday farq qiladi?
- ✓ Sizga qaysi fasl yoqadi? Nima uchun?

 1-topshiriq. She'ni o'qing, mazmunini so'zlab bering.

TABIAT ALIFBOSI

Qulupnay, tut va gilos –
Bu bahor sernoz.
Qovun, tarvuz, handalak –
Oltin yoz demak.

Ko'sak „gullab“, anorga
Kirsa qirmiz tus,
Yetib kelgan bo'ladi
O'lkamizga kuz.

Boshlansa sharbat, qiyom,
Tuzlama ochish,
Bilaverki, qor yog'ar –
Bu degani qish ... .

Abdurahmon Akbar

LUG'AT

sernoz – капризный

ko'sak – коробочка хлопка

qirmizi – бордовый

sharbat – сок

qiyom – варенье

tuzlama – соленье

ESLAB QOLING!

Qishdan keyin bahor,

Bahordan keyin yoz,

Yozdan keyin kuz,

Kuzdan keyin qish

keladi.

Qishda havo sovuq,

Bahorda havo iliq,

Yozda havo issiq,

Kuzda havo salqin

bo'ladi.

BILIB OLING!

O'zbek tilida so'zlovchining ko'pchilik bilan bajarilgan yoki bajarilmagan ish-harakatini ifodalashda fe'llarga **-k** qo'shimchasi qo'shiladi.

U I shaxs ko'plik sondagi fe'llarni tuslovchi qo'shimchadir.

Qarang: *Biz archani bezadik. Lobar bilan qo'shiq kuyladik.*

2- mashq. Berilgan so'zlarni o'zaro bog'lab, gaplar tuzing. I shaxs ko'plik sondagi fe'llarga **-k** qo'shimchasini qo'shing.

Namuna: *Yangi yil haqida she'r yodladik.*

1. Bayroqcha, ipga, termoq ...
2. O'yinchoq, osmoq, archa, shoxi ...
3. Rangli, o'rnatmoq, chiroqlar ...

! *2- topshiriq.* Topishmoqlarning javobini toping va yod oling.

Yerni qor bosar,
Soyni muz bosar.
Shamol tinsa sal,
Bu qaysi mahal?

Katta oppoq dasturxon
Yer yuzini qoplagan.

2- SOAT

ESLAB QOLING!

Qor yog'**di**.
Yer muzl**adi**.
Sirpanchiq bo'**ldi**.

Qorbo'ron o'yn**adik**.
Qorbobo yas**adik**.
Chang'i (konki) uch**dik**.

! *1- topshiriq.* She'ni o'qing, unda nima tasvirlanganligini toping. So'ngra she'rdagi savolga javob bering.

QISH MOMO

Osmon – elak, yer – supra,
Qish tinmasdan un elar.
Oqarmoqda qir, dala,
Oqarmoqda cho'qqilar.

Hey, qish momo, qish momo,
 Buncha sertashvish momo,
 Unnayapsiz nimaga,
 Ayting, nima qilasiz?

Robiddin Is'hoqov

- **1-mashq.** Rasm va berilgan soʻzlar asosida savol-javob oʻtkazing. Keyin „Qish oʻyinlari“ mavzusida 5–6 ta gapdan iborat yozma matn tuzing.

Foydalanish uchun soʻzlar: *qalin kiyingan, qorboʻron, muzladi, yogʻdi, otdi, tegdi, yasashdi, chana, changʻi, qorbobo, yaxmalak.*

BILIB OLING!

Oʻzbek tilida **-sh, -ish** qoʻshimchalari feʼllarga qoʻshilgandan keyin **-di** qoʻshimchasi kelsa, ish-harakatning birgalikda bajarilishini ifodalaydi.

Masalan: *Bolalar qorbobo yasashdi.*

2-topshiriq. Matnni oʻqing va savolga javob bering.
-sh, -ish qoʻshimchalarining qoʻllanishiga diqqat qiling.

Qish fasli keldi. Kunlar sovidi. Kecha qor yogʻdi. Hamma yoq oppoq boʻldi. Ana, bolalar hovliga chi-

qishdi. Ular qishki kiyimlarini kiyishgan. Qo'llarida qo'lqoplari bor. Lola chanasini tortib chiqdi. Abror oyog'iga konkisini bog'lagan. Nodir bilan Nargiza qor-bobo yasashyapti. Men ham hozir o'ynamoqchiman. Onamdan ruxsat olib, hovliga chiqaman.

Ayting-chi, men qanday o'yin o'ynay?

LUG'AT

sovimoq – похолодать

shamollamoq – простудиться

qo'lqop – перчатка

bog'lamoq – привязать

yasamoq – здесь: ле-

пить

2-mashq. Rasmlar tagidagi fe'llarga **-sh**, **-ish** qo'shimchalarini qo'shib, gaplar tuzing.

yasamoq

uchmoq

3-topshiriq. Matnni o'qing va uning mazmuni asosida qishda qanday o'yinlar o'ynaganingiz haqida so'zlab bering.

CHIMYONDA

Qishki ta'tilda otam bilan Chimyonga bordik. Biz bilan qo'shni bolalar ham borishdi. Chimyon tog'larida qor ko'p ekan. Bolalar turli tomoshalarni ko'rishdi. Biz uchun qiziqarli musobaqalar o'tkazishdi. Bu o'yin-

larda hammamiz qatnashdik. Kattalar xokkey o'y-nashdi. Biz chanada uchdik. Do'stlarim juda xursand bo'lishdi.

LUG'AT

qo'shni – сосед

tog' – гора

tomosha – зрелище

qatnashmoq – участвовать

kattalar – взрослые

xursand bo'lmoq – радоваться

3- mashq. Javoblarni to'ldirib, gaplarni o'qing va daftaringizga ko'chiring.

1. – Bolalar nima uchun qo'lqop kiyishdi?
– Qorbobo yasa... .
2. – Anvar bilan Abror tepalikdan qanday tushishdi?
– ... chanada ... .
3. – Nega ko'chada yaxmalak uchish mumkin emas?
– Chunki ... mashinalar ... .
4. – Ular chang'ida uchishni o'rganishdimi?
– Ha, ...

Uyga vazifa. 3- topshiriqda berilgan matndan **q** va **g'** tovushlari ishtirok etgan so'zlarni toping va to'g'ri talaffuz qilib o'qing.

3- SOAT

1- topshiriq. Matni o'qing. Savollar tuzing.

OB-HAVO TAQVIMI

Biz ob-havo taqvimini yuritamiz. O'qituvchimiz turli belgilar qo'yishni o'rgatganlar. Har kuni haroratni o'lchaymiz. Bu havoda qanday o'zgarish bo'lishini

aniq bilishga yordam beradi. Har oyning oxirida kuzatganlarimizga yakun chiqaramiz. Yog'inli va ochiq kunlarni belgilaymiz. Bu ishlarni biz qiziqib bajaramiz.

LUG'AT

ob-havo – погода

yil fasllari – времена

года

harorat – температура

o'lchamoq – измерять

belgilamoq – отмечать

1- mashq. Gaplarni o'qing. Ularni fasllar tartibi bo'yicha qo'yib ko'chiring. Ona tilingizga tarjima qiling.

1. Yozda havo issiq bo'ladi. 2. Qishda juda sovuq bo'ladi. 3. Maysalar ko'karadi. 4. Yaproqlar sarg'aya boshlaydi. 5. Harorat ko'tariladi. 6. Bolalar qorbo'ron o'y-nashadi, qorbobo yasashadi. 7. Bahorda kunlar yana isiy boshlaydi. 8. Kuzda havo salqin bo'ladi.

2- topshiriq. Har bir faslga xos belgilarni alohida yozing.

Namuna: *Bahor faslida kunlar iliq bo'ladi. Yomg'ir yog'adi. Maysalar ko'karadi.*

2- mashq. Savollarga javob bering va suhbatni davom ettiring.

– Qish fasli qachon tugaydi?

– ...

– Keyin qaysi fasl keladi?

– ...

– Bahorda havo qanday bo'ladi?

– ...

 3- mashq. Javoblarning mazmuniga asoslanib, savollar tuzing va suhbatni davom ettiring.

– ... ?

– Ha, bu oyda havo sovuq bo'ladi.

– ... ?

– Mart oyidan boshlab havo isiydi.

– ... ?

– Albatta. Bahorda yomg'ir ko'p yog'adi.

BILIB OLING!

Oldin, keyin so'zlari **-dan** qo'shimchasini olgan so'zlarga qo'shilib, payt ma'nosini ifodalaydi.

Masalan: *Qishdan keyin bahor keladi.*

Oldin, keyin so'zlari mustaqil holda ham qo'llanadi.

Masalan: **Oldin** yomg'ir, **keyin** qor yog'di.

4- mashq. Payt ma'nosi ifodalangan gaplarni aniqlang va ko'chirib yozing.

Bahor fasli boshlandi. Havo isidi, keyin daraxtlar gul-ladi. Qushlar ham janubdan qaytdi. Oldin qaldirg'ochlar uchib keldi.

Qishdan keyin ko'chalar tozalandi. Gullar ekildi. Da-raxtlar o'tqazildi. Tabiat yanada go'zallashdi.

Mustaqil ish. Rasmda tasvirlangan ikki faslni bir-biriga qiyoslab, matn tuzing.

3- topshiriq. She'ni o'qing. Mazmunini so'zlab bering.

ONA TABIAT

Qish der: – Kumush qorim bor,
Qorbobo yasang!

– Gulim ko'rkam, – der bahor,
Guldasta yasang!

Yoz der: – Suvim beg'ubor,
Suz baliq misol!

Kuz der: – Mevam, bolim bor,
Bari senga, ol!

Demak, ona tabiat
Bizni der har vaqt.

Toshpo'lat Xolmatov

Uyga vazifa. 2- topshiriqdagi she'ni yod oling.

1- SOAT

BAHOR KELDI

 1-topshiriq. Matnni o'qing, mazmunini qayta hikoya qiling. **-da** qo'shimchali so'zlarga so'roq bering.

Qushlar uchib keldi. Tog'larda qorlar erib ketdi. Bahor fasli boshlandi. Dalalarda maysalar ko'kardi. Daraxtlar kurtak yoza boshladi. Bog'larda qushlar sayradi. Qo'y-qo'zilar yaylovga chiqdi. Dalalarda dehqonlar yer haydab, ekin eka boshladilar. Tabiatda ham o'zgarish bo'ldi. Osmonda quyosh charaqladi. Tez-tez yomg'ir yog'di.

LUG'AT

ko'karmoq – зеленеть

ekin – посев

kurtak – почка

o'zgarish – изменение

tabiat – природа

charaqlamoq – светить

 1-mashq. Nuqtalar o'rniga berilgan so'zlardan mosini qo'yib, gaplarni to'ldiring va daftaringizga ko'chiring.

1. Bahorda kunlar ... .
2. Yerlar ... .
3. Lolaqizg'aldoqlar ... .
4. Ko'chatlar ... .

Foydalanish uchun so'zlar: *haydaladi, ekiladi, isiydi, ochiladi.*

BILIB OLING!

 -da qo'shimchasini olgan so'zlar narsa-buyum yoki voqea-hodisalarning o'rin-joyini bildiradi. Ular qayerda? so'rog'iga javob bo'ladi.

Masalan: **Bog'da** (qayerda?) *daraxtlar gulladi.*

- ❗ **2-topshiriq.** She'ni o'qing, mazmunini so'zlab bering. Ajratilgan so'zlar ishtirokida gaplar tuzing.

BAHOR KELDI

Keldi **bahor**, gul bahor,
Erib bitdi oppoq qor.
Uchib keldi qushlarjon,
Daraxtlar taqdi **marjon**.
Suvlar oqar shildirab,
Yulduz boqar miltirab,
Chumolilar yayrashar,
Sho'x bulbullar sayrashar...

Tog' bag'rida qo'zilar
Ma'rab o'tga cho'zilar.
Tolbargak taqib qizlar
Chuchmomalarni izlar.

Quyosh nurlarin sochdi,
Atirgul g'uncha ochdi.
Yuring, chiqaylik, bog'lar
Bizni kutar, o'rtoqlar.

Shukur Sa'dulla

LUG'AT

erimoq – таять

marjon – здесь: украшение

tog' bag'ri – склон горы

chuchmoma – колокольчик

nur – свет

bulbullar – соловьи

cho'zilmoq – потягиваться

izlamoq – искать

Uyga vazifa. Lug'atda berilgan so'zlar ishtirokida so'z birikmalari tuzing.

2- SOAT

- 1- mashq.** Birinchi ustundagi so'zlarni ikkinchi ustundagi so'zlar bilan bog'lab, ular asosida gaplar tuzing.

Quyosh
Kunlar
Gullar
Muzlar
Daraxtlar

ochilmoq
erimoq
isimoq
gullamoq
qizdirmoq

- 1- topshiriq.** Rasm asosida suhbatlashing.

- 2- mashq.** Savollarga javob toping va suhbatni ko'chiring.

- Bahorda qaysi daraxt oldin gullaydi?
- ... .
- Bahorda birinchi ochiladigan gulning nomi nima?
- ... .
- Bahorda qaysi qush birinchi bo'lib janubdan uchib keladi?
- ... .

 2-topshiriq. Berilgan soʻzlardan foydalanib, matni davom ettiring.

Bahorda turli bayramlar oʻtkaziladi. Ayniqsa, „Gullar bayrami“ tanlovi menga yoqadi. Sinfimiz oʻquvchilari bu tadbirda faol qatnashadi. Dugonalarim Lola, Ozoda va Sitora har xil gullar oʻstiradilar. Tanlovda gullarning turi, rangi va boshqa belgilari haqida savollar berishadi. Gullar haqida sheʼrlar aytib beramiz.

Siz gullar haqida nimalarni bilasiz? Keling, suhbatlashamiz ... .

Foydalanish uchun soʻzlar: *boychechak, binafsha, qizil, oq, yashil, pushti, erta ochilmoq, barg, qirda, guldonda, uyda, oʻstirmoq, suv quymoq, lolaqizgʻaldoq.*

LUGʻAT

oʻtkazmoq – проводить

tanlov – конкурс

boychechak – подснежник

binafsha – фиалка

tadbir – мероприятие

lolaqizgʻaldoq – мак

ESLAB QOLING!

Kim? Nima?

Abror

Qushlar

Hayvonlar

Daraxtlar

Qayerda?

maktabda

shoxda

oʻrmonda

bogʻlarda

3-mashq. Nuqtalar oʻrniga qavs ichidagi soʻzlardan mosini qoʻyib, gaplarni koʻchiring. Ularni ona tilingizga tarjima qiling.

Bahor yilning eng chiroyli ... (oyi, haftasi, fasli). Bahor ... (fevral, mart, aprel) oyidan boshlanadi. Kunlar isiy boshlaydi va ... (ayiq, gul, tabiat) uygʻonadi. ... (togʻda, qirda, suvda) binafsha, boychechaklar ochiladi. Dalalarda, xiyobonlarda ... (maysa, gul, bogʻ)lar koʻkaradi. Daraxtlar ... (gul, barg, ildiz) chiqaradi. Barchamiz bu goʻzallikdan ... (shoʻx, shod, xafa) boʻlamiz.

 3- topshiriq. Maqollarni oʻqing va maʼnosini aytib bering.

- ✓ Bahorgi harakat – kuzgi barakat.
- ✓ Bir yil tut ekkan kishi
Yuz yil gavhar teradi.
- ✓ Birni kessang, oʻnni ek!
- ✓ Mehnat – mehnatning tagi rohat.

Uyga vazifa. 3- topshiriqdagi maqollarni yod oling.

3- SOAT

1- mashq. Savollarni oʻqing va ularga javob bering. Suhbatni davom ettiring.

– Sen onangga bayramda nima sovgʻa qilmoqchisan?

– ...

– Ular kitobni yaxshi koʻradilarmi?

– ...

– Ukang nima sovgʻa qilmoqchi?

– ...

– Onajoning qanaqa gulni yaxshi ko‘radilar?

– ...

! **1- topshiriq.** She’rni o‘qing va mazmunini so‘zlab bearing. Ajratilgan so‘zlarning ma’nosini tushuntiring.

SIZ MEHRIBONIM

Siz mening quyoshim,
Mehribon onam.
 Siz bilan munavvar
 Hovli-yu xonam.
 Munisim, mo‘tabar,
G’amxo‘rim onam.
 Manglayim to‘rida,
 Boshda parvonam.
 Bahordan bahorlar
 Yaratgan aziz,
 Hikmatli murabbiy,
 So‘zlari **laziz**.

Obid Rasul

LUG‘AT

munavvar – светлая
g’amxo‘r – заботливая
murabbiy – наставница

manglay – чело, лоб
parvona – чрезмерно
 заботливая

BILIB OLING!

Kishi nomlari va qarindoshlikni anglatuvchi so‘z-
 larga **-jon** qo‘shimchasi qo‘shilsa, hurmat va
 erkalash ma’nosi ifodalanadi.

Masalan: *Mahmudjon, onajon, opajon, singiljon.*

 2- mashq. Nuqtalar o'rniga qavs ichida berilgan so'zlar-dan mosini va zarur qo'shimchalarni qo'yib, gaplarni ko'chiring.

1. Bugun erta turib ... (singiljon, ukajon) nonushta tayyorladim. 2. ... (opajon, singiljon) sochini tarab qo'ydim. 3. ... (buvajon, onajon) ishga erta ketdilar. 4. Tushlikni tayyorlashda ... (onajon, buvijon) yordam-lashdim. 5. Men ... (buvijon, dadajon) qo'llariga suv quydim. 6. Gazetani ... (dadajon, buvajon) berdim.

 2- topshiriq. Matnni o'qing. Maktabingizda o'tgan tadbir haqida so'zlab bering.

8- mart – Xotin-qizlar bayrami. Hamma bolalar buvi-jonlari, onajonlari, opa-singillari va o'qituvchilarini tab-riklaydilar. Ularga gul va o'z qo'llari bilan yasagan sovg'alarini beradilar. Bugun maktabimizda katta bay-ram. Bayramga buvijonlar ham taklif etilgan. Ular uchun o'quvchilar she'rlar aytib, qo'shiqlar kuylashdi.

LUG'AT

tabrikلامoq – поздравлять
sovg'a – подарок

taklif etmoq – пригласить
bayram – праздник

 Mustaqil ish. Maqol va hikmatlarni o'qing, ma'nosini tushuntiring.

- ✓ Ona kulsa, olam kular.
- ✓ Ona – hayot gultoji.
- ✓ Ona mehri toshni eritar,
Ona qahri tog'ni qulatar.

3- topshiriq. She'ni ifodali o'qing.

ONAJONLAR BAYRAMI

Siz dunyoda tengi yo'q,
Mehribonsiz, onajon.
Dasta-dasta gul tutay,
Ko'p yashang, bo'ling omon.

8- mart bu kun –
Onajonlar bayrami.
Yo'llariga poyandoz –
Dasta gullar boylami.

Ne'mat Toshpo'lat

 Uyga vazifa. 5- topshiriqdagi she'ni yod oling.

1- SOAT

ASSALOM, NAVRO'ZI!

1- topshiriq. Suhbatni rollarga bo'lib o'qing va davom ettiring.

– Anvar, ertaga qanday bayram?

– Ertaga Navro‘z bayrami.

– Navro‘z qanday bayram?

– Navro‘z – bahor va mehnat bayrami.

– ... ..

 1- mashq. Nuqtalar o‘rniga mos so‘zlarni qo‘yib, daf-taringizga ko‘chiring.

Bugun ... bayrami. Uni ... olib keldi. Binafsha ... Kunlar ... Buvijonlar qozonda ... pishirishdi. Dasturxonga ko‘k ..., ... qo‘yildi. Navro‘z shodlik, baxt va ... keltirdi.

Foydalanish uchun so‘zlar: *baraka, sumalak, chuchvara, somsa, Navro‘z, isidi, ochildi, bahor.*

 2- mashq. Savollarga javob toping va suhbatni davom ettiring.

– Navro‘z bayrami qachon nishonlanadi?

– ...

– Navro‘z qanday bayram?

– ...

– Navro‘zda qanday taomlar pishiradilar?

– ...

BILIB OLING!

Ish-harakatning bir necha kishilar tomonidan bajarilganligi **-dilar, -(i)shdi** qo'shimchalari yordamida ifodalanadi.

Masalan: *Ayollar sumalak pishirdilar. Bolalar ko'chalarni tozalashdi.*

3- mashq. Qavs ichidagi so'zlardan mosini qo'yib, gaplarni ko'chiring. **-dilar, -ishdi** qo'shimchalarini to'g'ri talaffuz qiling.

Bu yilgi Navro'z bayramiga (kuchli, yaxshi) tayyorgarlik ko'rildi. Sinfimiz o'quvchilari (tezroq, faol) qatnashdilar. Maktab (binosi, hovlisi) supurildi, (daraxtlar, xonalar) tozalandi. Bayramda bahor va Navro'z (bilan, haqida) she'rlar aytishdi. Bolalar o'rtasida sport (ishlari, musobaqalari) o'tkazildi.

2- topshiriq. She'rne o'qing, mazmunini so'zlab bering.

NAVRO'Z

Ko'hna Turon elimda
Navro'zi olam.

Yellar tutar qo'limdan:
„Qani, yur, oshnam“.

Nur sochadi mo'l-u ko'l
Navro'z quyoshi.

Sayilgohda yurtimning
Keksa-yu yoshi.

Qozonlarda sumalak,
Yoziq dasturxon.
Navro'z – bayram muborak
Ey, O'zbekiston!

Rauf Tolib

Uyga vazifa. 2- topshiriqdagi she'rne yod oling.

2- SOAT

- ❗ **1-topshiriq.** Rasmdan foydalanib, berilgan soʻzlar ishtirokida gaplar tuzing.

Foydalanish uchun soʻzlar: *sumalak, tantana, Navroʻz, oʻyin, koʻkat, bogʻ, bayram.*

- ❗ **2-topshiriq.** Javoblar mazmunidan kelib chiqib, savollar tuzing va suhbatni davom ettiring.

– ... ?

– Biz ham bayram tantanalariga boramiz.

– ... ?

– Doʻstlarim bilan bayram tomoshalarini koʻramiz.

– ... ?

– Navroʻz taomlaridan tatib koʻramiz.

- ❗ **3-topshiriq.** Matni oʻqing. Savollar tuzing.

NAVROʻZ – YANGI KUN

Navroʻz bayrami 21- martda nishonlanadi. 21- martda kechasi bilan kunduzi teng boʻladi. Quyosh

shu kundan boshlab baland ko'tariladi. Kunlar uza-
yadi. Hamma yerda xalq sayillari boshlanadi. Biz
ham bayram tantanalarida qatnashdik. O'yin o'ynab,
raqsga tushdik. Katta qozonda sumalak pishdi. Biz
sumalak yedik. Bayram tomoshalarini ko'rdik va xur-
sand bo'ldik.

LUG'AT

bayram – праздник

yangi kun – новый день

teng bo'lmoq – уравни-
ваться

uzaymoq – продлиться

qadimdan – с древних
времен

sayil – народное гуляние

tinglamoq – слушать

xursand – радостный

1- mashq. Tasvirlangan narsalar nomini yozib, matnni to'ldiring.

Navro'zda

ekadilar.

tozalaydilar.

Ko'k

pishiradilar.

Hamma raqsga tushadi,

o'ynaydi. Dalada

ochiladi.

uchib

keladi. Navro'z bayrami uzoq vaqt davom etadi.

Hamma xursand bo'ladi.

Uyga vazifa. Navro'z bayramiga qanday tayyorgarlik ko'rdingiz? Bayramda qayerga bordingiz?

3- SOAT

1- topshiriq. Navro'z bayramida amal qilinadigan urf-odatlarni o'qing. Navro'zda nima qilishingiz haqida so'zlab bering.

- ✓ Navro'zda uy-hovlilarni tozalaydilar.
- ✓ Navro'zda tilaklar qiladilar.
- ✓ Navro'zda yangi kiyim-bosh kiyadilar.
- ✓ Navro'zda sumalak pishiradilar.

1- mashq. Berilgan so'zlar ishtirokida gaplar tuzing.

Milliy, bayram, sumalak, ko'k somsa, osh, tayyorlamoq, supurmoq, oqlamoq, o'tkazilmoq.

2- topshiriq. Matnni o'qing va ona tilingizga tarjima qiling.

Navro'z – qadimiy bayram. O'rta Osiyo xalqlari bahorgi ishlarning boshlanishini shu kun bilan bog'laganlar. Yaxshi niyat bilan dalaga urug' sochganlar. Yurtimizda 21- mart umumxalq bayrami deb e'lon qilingan. O'zbekistonning har bir shahar va qishloqlarida bu kun xalq sayillari bo'lib o'tadi. Qiziqarli o'yin va turli musobaqalar o'tkaziladi. Navro'zni biz ham qizg'in nishonlaymiz.

Navro'z milliy urf-odatlarimiz mujassam bo'lgan bayramdir. U mehr-oqibat, insonni ulug'lash, do'stlik va totuvlikni qadrlashga chaqiradi.

3- topshiriq. She'riy parchani ifodali o'qing, **i** va **u** tovushlarining talaffuziga e'tibor bering.

Xush kelibsan, gul bahor,
Chin ko'ngildan assalom.
Xush kelibsan, yana bir bor,
Sengadir shirin kalom.

Nazira Akramova

 4-topshiriq. Matnni o'qing va mazmunini qayta hikoya qiling. Ajratilgan so'zlar ishtirokida gaplar tuzing.

Bahor – bayramlarga boy fasl. Navro'zi olam ham bahor fasliga **to'g'ri keladi**. Navro'z – **qadimiy** bayramlardan biri. Navro'zda hovli va ko'chalar tozalanib, tartibga keltiriladi. Hamma yoqda bayram **tantanalari** o'tkaziladi. Navro'z bayramida sumalak, halim kabi **bahor taomlari** pishiriladi. Bemorlar va keksalarning holidan xabar olinadi.

LUG'AT

to'g'ri kelmoq – совпадать

hamma yoq – всюду

oqlamoq – белить

tantana – торжество

xabar olmoq – навестить

xursandchilik – веселье

Uyga vazifa. 3-topshiriqdagi she'rni yod oling.

1-SOAT

ORASTA BO'LING

 1-topshiriq. Suhbatni rollarga bo'lib o'qing va davom ettiring.

– Aziza, siz sinfingizda tozalikka rioya qilasizmi?

– Ha, albatta, biz maktabimiz va sinfimizni toza saqlaymiz.

– Buning uchun nima ishlar qilasizlar?

– Hammamiz, avvalo, o‘z sinfimizni toza saqlaymiz. Har kuni sinfimizni tozalab, gullarga suv quyamiz. Sinfirmizdagi jihozlarni asrab-avaylaymiz.

– Sinfingizda o‘zingizni qanday tutasiz?

– Sinfirmizda tozalikka rioya qilamiz. Polga qog‘oz tashlamaymiz. Oyoq kiyimimizni tozalab artib, keyin sinfga kiramiz.

— ... .

1- mashq. O‘qing, ajratib ko‘rsatilgan so‘zlar ishtirokida gaplar tuzing.

ORASTA O‘QUVCHI

Nigora 4- sinfdan o‘qiydi. U a‘lochi, xulqi **namunali** qiz. Sinfirmiz o‘quvchilari Nigoraga **havas qilishadi**. O‘qituvchimiz Ozoda opa: „Orasta o‘quvchi har kuni ertalab turib yuz-qo‘lini **yuvadi**, tishlarini **tozalaydi**, sochlarini tarab, kiyimlarini toza tutadi. Ovqatlanishdan oldin, albatta, qo‘lini sovunlab yuvadi. Maktabdan kelib, **kiyimlarini** qoqib, oyoq kiyimini tozalab joyiga qo‘yadi“, – deydilar. Biz o‘qituvchimizning aytganlarini bajarishga harakat qilamiz.

Ayting-chi, **orasta** o‘quvchi yana qanday xislatlarga ega bo‘lishi kerak?

BILIB OLING!

-lik qo‘shimchasi sifatlarga qo‘shilib, belgi-xususiyat otlarini yasaydi.

Masalan: *toza + **lik** – tozalik, ozoda + **lik** – ozodalik, orasta + **lik** – orastalik.*

 2- mashq. Birinchi ustundagi so‘zlarga ikkinchi ustundan mos so‘zlarni topib, so‘z birikmalari yasang. Bu so‘z birikmalari yordamida gaplar tuzing.

Namuna: *idishlarni yuvish – Men idishlarni yuvaman.*

Uy	yuvish
Idishlarni	dazmollash
Kiyimlarni	artish
Changlarni	supurish

 2- topshiriq. Berilgan so‘zlarga **-lik** qo‘shimchasini qo‘shib, yangi so‘zlar hosil qiling. Ularni *yoqtirmoq* fe‘li bilan bog‘lab, tasdiq yoki inkor mazmunini ifodalovchi gaplar tuzing.

Namuna: *Tozalikni yoqtiraman.*

Go‘zal, iflos, ko‘rkam, olifta, qo‘pol, tartibli, mu-loyim, odobli.

 3- topshiriq. She’rni ifodali o‘qing.

O‘QUVCHI, ESINGDA BO‘LSIN

Barvaqt turish odating bo‘lsin,
 Badantarbiya bo‘lmasin kanda.
 Ozodalik **shioring** bo‘lsin,
Salomatlik garovi shunda.
 Yosh badaning quvvatga to‘lur,
Mushaklaring misli tosh bo‘lur.
 Tishingni tutgin doimo toza,
 Tish pastasida yuvgin rosa!
 Esingdan hech chiqarma,
 Keyin pushaymon bo‘lma.

Muzaffar Turobov

LUG‘AT

barvaqt – рано

shior – лозунг

odat – привычка

mushaklar – мускулы

badantarbiya – зарядка

pushaymon – раскаяние

Uyga vazifa. 3- topshiriqda berilgan she’rdagi ajratib ko’rsatilgan so’z va so’z birikmalari ishtirokida gaplar tuzing.

2- SOAT

1- mashq. Nuqtalar o’rniga kerakli so’zlarni qo’yib, gaplarni ko’chiring.

Komil har kuni ertalab yuz-qo’lini ... , tishlarini ... , sochlarini ... , kiyimlarini ... tutadi. Komil maktabdan kelib kiyimlarini ... , oyoq kiyimini joyiga olib qo’yadi. Xonasidagi changlarni ... .

Foydalanish uchun so’zlar: *tozalab, artadi, yuvib, toza, qoqib, taraydi.*

2- mashq. Gaplarni o’qing, ularning mazmunidan kelib chiqib, nima qilish kerakligini ayting. Namunadagidek javoblar yozing.

Namuna: Qo’li iflos bo’ldi. – Qo’lingni yuv.

1. Kiyimi loy bo’ldi.
2. Polga qog’ozlar tashlandi.
3. Portfeling chang bo’libdi.
4. Tirnog’i o’sgan.

1- topshiriq. She’rni o’qing va berilgan topshiriqlarni bajaring.

ORASTA BO‘L

Kitob va daftarni toza saqla,
 Avvalambor ustini muqovala.
 Hech bir varag‘iga yuqmasin gard,
 Orasta o‘quvchi nomin oqla.
 Kitob ichida xatcho‘ping bo‘lsin,
 Satrlar ustida birma-bir yursin.
 Barmog‘ingni ho‘llab varaqlama,
 Bu yumushni ham xatcho‘ping qilsin.
 Toza, dazmollangan kiyimda yurgin,
 Ko‘rganlarning havasi kelsin.
 Sinfda doimo namuna bo‘lgin,
 A‘lo xulqing maqtovdan bo‘lsin.

Muzaffar Turobov

LUG‘AT

avvalambor – сначала

yumush – работа

nomin oqla – береги

честь

muqovalamoq – пере-

плетать

xatcho‘p – закладка

xulq – поведение

yuqmasin gard – пусть

не пачкается

maqtovdan – похвала

satr – строка

1. She‘r nima haqida ekanligini so‘zlab bering.
2. Orastalikka oid so‘zlarni topib, ularni daftaringizga ko‘chiring.
3. Yangi so‘zlarni yod oling.

Uyga vazifa. 1-topshiriqda berilgan she‘rni yod oling.

1- SOAT

SPORT VA SALOMATLIK

! **1-topshiriq.** Suhbat matnini o'qing va davom ettiring.

- Sog'lom bo'lish uchun nima qilish kerak?
- Sport bilan shug'ullanish, ozoda yurish kerak.
- Badanni chiniqtirish foydalimi?
- Ha, albatta. Inson badanini chiniqtirsa, doim sog'lom bo'ladi.

BILIB OLING!

Harakat nomlari **-(i)sh** qo'shimchasi vositasida ifodalanadi. Masalan: *sakrash*, *suzish*, *o'ynash*, *chopish*, *to'p urish*, *mashq qilish* kabi.

1-mashq. Nuqtalar o'rniga mos so'zlarni qo'ying va daftaringizga ko'chiring.

Anvar ... bola. U ... toza bo'lishi uchun harakat qiladi. Ali ko'cha qoidalariga ... . O'quvchi partada ... o'tirishi kerak. Qo'l va ... ozoda tutishi kerak. ... tez keladi, lekin sekin ketadi.

Foydalanish uchun soʻzlar: *badanining, aqlli, qiyshaymay, amal qiladi, dard, betini.*

 2-topshiriq. Matnni oʻqing. Ajratib koʻrsatilgan soʻzlarning maʼnosini izohlang.

Sport sogʻliqni mustahkamlaydi. Har bir kishi sport bilan **shugʻullanishi kerak**. Oʻgʻil bolalar futbol, kurash, boks bilan shugʻullanishni yaxshi koʻradilar. Qizlar koʻproq gimnastika, tennisni tanlaydilar. Aytgandek, shaxmat va shashka ham **sport oʻyinlari**. Koʻchada bekinmachoq, quvlashmachoq **oʻynaganda** siz yugurasiz. Arqon oʻynaganda sakraysiz. Bunday oʻyinlarni oʻynash juda **foydali**. Shunda **tana aʼzolari** oʻsadi, **baquvvat** boʻladi. Shuning uchun sportni seving! Sportning biror turi bilan doimo shugʻullaning!

LUGʻAT

chiniqmoq – закаляться

shugʻullanmoq – заниматься

aytgandek – кстати

tanlamoq – выбрать

sport turi – вид спорта

foydali – полезный

tana aʼzolari – части тела

baquvvat – сильный

Uyga vazifa. Sizga qaysi sport turi yoqadi. Shu haqda 4–5 ta gapdan iborat bogʻlanishli matn tuzing.

2- SOAT

 1-topshiriq. Savol-javoblardagi nuqtalar oʻrniga mos soʻzlar topib, suhbatni davom ettiring.

– ... badantarbiya qildingmi?

– Ha, ertalab ... . O‘zing-chi?

– ... to‘garagiga qatnashaman.

– Men ham qatnashmoqchiman.

– Yur, ... murabbiy ... tanishtiraman.

1- mashq. Berilgan so‘zlardan mosini qo‘yib, gaplarni ko‘chiring.

1. Maktabimizning ... katta va chiroyli. 2. Zalda ..., ..., ... kabi anjomlar bor. 3. ... yordamida biz turli mashqlarni bajaramiz. 4. Sinfimiz o‘quvchilari ..., ..., ..., ... bilan shug‘ullanadilar. 5. Sport musobaqalari bizlarni ... va ... .

Foydalanish uchun so‘zlar: *to‘p, tayoqcha, tennis, chiniqtiradi, qo‘lqop, taekvando, sport zali, boks, gantel, do‘stlashtiradi, kurash.*

2- topshiriq. Matnni o‘qing. Mazmuniga mos sarlavha toping.

Bizning sport to‘garagimizga yangi o‘quvchilar kelishdi. Ular aka-uka ekanlar. Akasining ismi Akmal, ukasining ismi Botir. Akmal Botirga qaraganda chaqqon ekan. Botir ham tezkorlikda akasidan qolishmaydi. Mashqlarni epchillik bilan bajaradi. Murabbiyimiz ko‘p o‘ylamay, Botirni futbol terma jamoasiga yozib qo‘ydi.

Oradan biroz vaqt o‘tgach, terma jamoamiz futbol o‘yinida qatnashdi. Jamoamiz musobaqada g‘ala-

bani qo'lgaga kiritdi. Hal qiluvchi golni Botir bilan Akmal epchillik bilan urdilar.

LUG'AT

epchil – ловкий
chaqqon – шустрый

terma jamoa – сборная команда

Uyga vazifa. 2-topshiriqdagi matnni so'zlab bering.

1- SOAT

HAR DOIM BO'LSIN TINCHLIK

1- mashq. Ko'chiring. Gaplarning mazmunini so'zlab bering.

- ✓ Daraxt ildizi bilan kuchli, odam – do'stlari bilan.
- ✓ Tinchlik bo'lsa, barcha ahil yashaydi.
- ✓ Tinchlik – baxt, sog'lik – taxt.

2- mashq. Nuqtalar o'rniga quyida berilgan so'zlardan mosini qo'yib, gaplarni ko'chiring. Bu so'zlardagi **u** va **o'** tovushlarining talaffuzini farqlang.

Biz tinchlik ... deymiz. Tinchlik quvonch, ..., obodlik, ... keltiradi. Shunda xalqlar ..., ahil yashaydilar. Ammo ... hamma narsani vayron qiladi: odamlar ..., binolar buziladi.

Bolalar, bir-biringizga qo'l berib, inoq ...! Urush-urush o'ynamang. Urush haqidagi, qo'lga ... ushlagan kishilar haqidagi filmlarni ko'rmang.

Foydalanish uchun so'zlar: *to'qlik, urush, o'ladi, bo'lsin, farovonlik, tinch, qurol, yashang.*

ESLAB QOLING!

Buyruq maylidagi fe'llar ish-harakatni bajarish haqidagi buyruq, istak, maslahat, iltimos kabi ma'nolarni bildiradi. Masalan: *Vatanimizda tinchlik bo'lsin*. Buyruq maylining bo'lishsizlik shakli esa **-ma** qo'shimchasini qo'shish orqali yasaladi. Masalan: *Urush bo'lmasin*.

1-topshiriq. She'rni o'qing. Mazmunini so'zlab bering.

TINCHLIKNI KUYLAYMIZ

Tinchlik istar butun olam,
Tinch yashashni sevar odam,
Barcha ellar do'st-qadrdon,
Do'stlik uyi – O'zbekiston.
Biz tinchlikni kuylaymiz shod,
Tinchlik bilan ellar obod.
Doimo tinch bo'lsin jahon,
Tinchlik bo'lsa – yurt farovon.
Do'stlik, tinchlik – shiorimiz,
Tinchlik eli – diyorimiz.

Barot Isroil

LUG'AT

istamoq – хотеть

farovon – благополучный

qadrdon – дорогой

shod – весёлый

Mustaqil ish. Savol va topshiriqlarni bajaring.

1. Yuqoridagi she'r nima haqida yozilgan?
2. „Tinchlik“ deganda nimani tushunasiz?

3. Tinchlik mavzusida beshta gapdan iborat bogʻlanishli matn tuzing.

Uyga vazifa. Tinchlik haqida 2–3 ta gap tuzing.

2- SOAT

1- mashq. Har bir qatorda qavs ichida berilgan raqam oʻrniga alifbo tartibidagi harfni qoʻyib maqollarni oʻqing.

(20) rush – o (5) at.

Tin (28) lik ur (20) shni yen (6) ar.

Tinchli (10) – (5) aro (26) at.

(16) oʻsh (13) ing tinch – sen tinch.

ESLAB QOLING!

uy – oʻy

kul – koʻl

quy – qoʻy

uch – oʻch

kuch – koʻch

un – oʻn

2- mashq. Berilgan soʻzlar ishtirokida gaplar tuzing va yozing.

Tinchlik, doʻstlik, qoʻshiq, dunyo, ahil, quvnoq, xotira, hech narsa, aziz.

1- topshiriq. Qavs ichida berilgan yaqin maʼnoli soʻzlardan gap mazmuniga mosini topib, maqollarni yozing.

Namuna: *Tinch (elning, yurtning) bogʻi gullaydi.*

1. Tinchlik bilan (el, yurt) koʻkaradi,
Yomgʻir bilan (zamin, yer) koʻkaradi.
2. Tinchlik — (quvonch, baxt),
Sogʻlik — (taxt, boylik).

- ❗ **2-topshiriq.** She'ni ifodali o'qing va mazmunini so'zlab bering. **u** va **o'** harflarining talaffuziga ahamiyat bering.

TILAGIM

Tinchlik haqida
Kuylasam qo'shiq,
Ovozim yangrar
Yana ham jo'shib.

Hamma baxtiyor
Yashasin deyman,
Sursin mehnatin
Nash'asin deyman.

Quchoqlar to'lsin
Hamisha gulga,
Jaranglab tursin
Dunyoda kulgu.

Yo'ldosh Sulaymon

LUG'AT

yangramoq – звенеть

quchoq – объятие

nash'a – радость

jo'shib – с восторгом

Uyga vazifa. Lug'atda berilgan so'zlar ishtirokida gaplar tuzing.

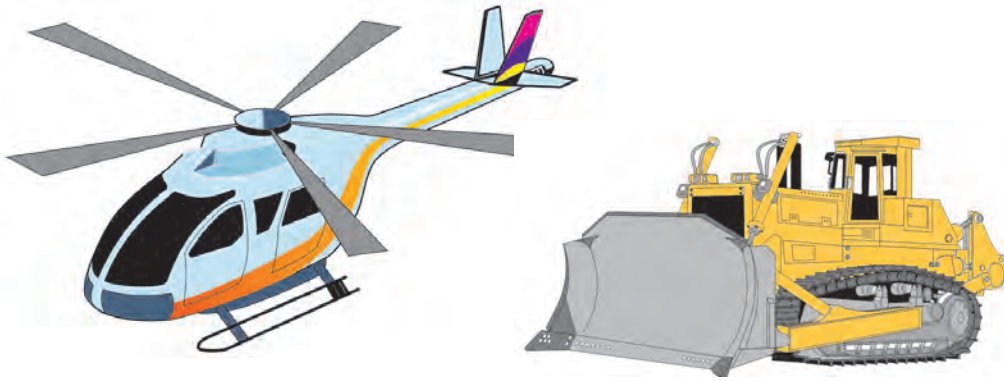

1- SOAT

YO'L HARAKATI QOIDALARI

- ❗ **1-topshiriq.** Rasm asosida savollarga javob bering.

1. Rasmda qanday transport vositalari tasvirlangan?
2. Avtobusni kim boshqaradi?
3. Avtobus kimlarni tashiydi?
4. Mashinalar yuradigan yo'l qanday ataladi?
5. Piyodalar yuradigan yo'l qismi-chi?

2-topshiriq. Berilgan so'zdagi **-sh**, **-ish** qo'shimchalarini to'g'ri talaffuz qiling va daftaringizga ko'chiring.

qarash

o'tish

bilish

o'qish

kutish

chopish

to'xtash

yurish

aytish

1-mashq. Matni o'qing va ajratib ko'rsatilgan so'zlarga e'tibor bering. Mazmunini so'zlab bering.

KO'CHA

Mana bu bizning ko'chamiz. U Bobur nomi bilan **ataladi**. Bu ko'chada avtobus, yuk mashinalari va yengil mashinalar **qatnaydi**. Mashinalar qatnaydigan yo'ldan yurish xavfli. Odamlar piyodalar uchun ajratilgan yo'llardan yurishlari kerak. Chorrahada svetofor bor. Ana, svetoforning yashil chirog'i yondi. Endi yo'ldan o'tish mumkin.

LUG'AT

yo'l – дорога
deyladi – называется
yo'lka – тротуар,
 дорожка
xavfli – опасный

yurish kerak – надо ходить
o'tish – переходить
chorraha – перекрёсток
yengil mashina – легковая
 машина

BILIB OLING!

O'zbek tilida **-sh**, **-ish** qo'shimchali so'zlar, ko'pincha, *kerak*, *mumkin*, *mumkin emas* kabi so'zlar bilan birga ishlatiladi.

Masalan: *yurish kerak* – надо ходить, *o'tish mumkin* – можно переходить kabi.

2-mashq. Nuqtalar o'rniga kerakli so'zlarni qo'yib ko'chiring.

1. Bu ... ko'cha. 2. Bolalar chorrahada ... 3. ... yashil chirog'i yondi. 4. ... to'xtadi. 5. Yo'lovchilar ... o'tishadi.

Foydalanish uchun so'zlar: *mashinalar*, *katta*, *svetoforning*, *yo'ldan*, *to'xtashdi*.

Uyga vazifa. *Ko'cha*, *yo'l*, *piyodalar*, *avtobus*, *yengil mashina* so'zlarini daftaringizga yozing va ular ishtirokida 4 ta gap tuzing.

2- SOAT

1-topshiriq. Suhbatlarni rollarga bo'lib o'qing va davom ettiring.

– Qizim, pochta qayerda?

– Narigi tomonda, buvijon.

– U tomonga qayerdan o'taman?

– Yuring, „O'tish joyi“ chap tomonda.

– Ana u chorrahadami?

– Aziz, yo'l qoidalarini bilasanmi?

– Albatta.

– Ayt-chi, biz yo'lining qayeridan yurishimiz kerak?

– Piyodalar o'ng tomondan yurishlari kerak.

– Bu belgi nimani bildiradi?

– ...

 2-topshiriq. Quyidagi topishmoqlarning javobini toping va ular ishtirokida gaplar tuzing.

Pat-pat etib suzib ketar,
Izi tezda o'chib ketar.

Daladadir yumushi,
Tovoni to'la tishi.

 1-mashq. Nuqtalar o'rniga berilgan so'zlardan mosini qo'yib ko'chiring.

Yo'l belgilari avtomobillar va piyodalar ... yordam berish uchun qo'yiladi. Bu belgilar haydovchi

va ... oldindan ogohlantiradi. Mana „Piyodalar o‘tish joyi“ ... Doimo ... shu yeridan o‘tish kerak, degani. Biz bu ... amal qilishimiz kerak.

Foydalanish uchun so‘zlar: piyodalarni, belgi-ga, harakatiga, ko‘chani, belgisi.

3- topshiriq. Quyidagi yo‘l belgilarining nomini ayting. Yo‘l belgilari haqida suhbatlashing.

Quyidagi savollarga javob bering:

- ✓ Yo‘l belgilari qayerga o‘rnatiladi?
- ✓ „Bolalar“ belgisi nimani bildiradi?
- ✓ Piyodalar harakatini qaysi belgi taqiqlaydi?

2- mashq. Nuqtalar o‘rniga gap mazmuniga mos so‘zlarni topib qo‘ying, so‘ngra daftaringizga ko‘chiring.

Yo‘llarning kesishgan joyi – ... . Transportda qatnovchi kishilar – ... . Yo‘lning piyodalar yuradigan qismi – ... . Avtobuslarga chiqiladigan joy – ... . Qatnovni tartibga soluvchi narsa – ... .

 4-topshiriq. She'rni ifodali o'qing.

NAZORATCHI

Ko'cha-ko'yni kuzatar
 Nazoratchi akalar.
 Tartibsizni tuzatar
 Nazoratchi akalar.
 Qo'lga olgan tayog'in
 Ishorasin kutamiz.
 Shuning uchun maktabga
 Kech qolmasdan yetamiz.
 Ko'cha-ko'yni nihoyat
 Qilar doim nazorat.
 Nazoratchi akajon,
 Bizdan sizga ming rahmat.

Safo Ochil

LUG'AT

ko'cha-ko'yda – на улице
nazoratchi – регулировщик

tayoq – здесь: жезл
ishorasin – знак

Uyga vazifa. 4-topshiriqdagi she'rning mazmunini so'zlab bering.

1-SOAT

YOZGI TA'TIL

 1-topshiriq. Matnni o'qib, sarlavha qo'ying.

Yozda kunlar issiq bo'ladi. Bog'da mevalar pishadi. O'quvchilarning ta'til kunlari boshlanadi. Kimdir qishloqqa dam olishga, kimdir oromgohga jo'naladi.

ketadi. Oromgohda har xil o‘yinlar oynaydilar, kitob o‘qiydilar, sayohatga chiqadilar.

LUG‘AT

yoz kunlari – летние дни

issiq – жарко

oromgohda – в лагере

kimdir – кто-то

cho‘miladilar – купаются

go‘zal – прекрасный

ta‘til – каникулы

har xil – разный

fasl – время года

chiniqadi – закаляться

1- mashq. Berilgan so‘z va so‘z birikmalarini qo‘llab, rasm mazmuniga mos gaplar tuzing.

Foydalanish uchun so‘zlar: *ta‘til, reja, oromgoh, dam olish, sayr qilish, sayohatga chiqmoq, chiniqmoq, soya-salqin, cho‘milmoq, baliq tutmoq, qiziqarli o‘yinlar, do‘stlashmoq.*

 2-mashq. Nuqtalar o'rniga tegishli so'zlarni qo'yib, daftaringizga yozing.

Yoz fasli ... – iyun, iyul va avgust. Bog'da ... pi-shadi. Yozda ... kunlari boshlanadi. Bolalar ... cho'miladilar. Men yoz faslini ... .

Foydalanish uchun so'zlar: *mevalar, ta'til, uch oy, ko'lda, yoqtiraman.*

 2-topshiriq. She'ni ifodali o'qing.

YOZDA.

Keldi yoz chog'i,
Ko'kda g'oz uchdi.
Oromgoh qo'yni
Bizlarni quchdi.

Yayraymiz cheksiz
Dam olib bu chog'
Maza ko'l, dengiz,
Keng yaylov, o'tloq.

Ilyos Muslim

 Uyga vazifa. 2-topshiriqdagi she'ni yod oling.

2- SOAT

 1-topshiriq. Suhbatni rollarga bo'lib o'qing.

– Yozgi ta'til qachon boshlanadi?

– Yozgi ta'til 1-iyundan boshlanadi.

– Siz yozgi ta'tilni qayerda o'tkazasiz?

– Men yozgi ta'tilni bobomnikida o'tkazaman.

– Bobong qayerda yashaydilar?

– Samarqandda yashaydilar.

– Samarqand qanday shahar?

– Samarqand katta va chiroyli shahar.
U yerda tarixiy joylar juda ko‘p.

 2-topshiriq. Matnni o‘qing. Savollarga javob bering.

YOZGI TA‘TIL

Yaqinda darslar tugaydi va ta‘til boshlanadi. Sinf-doshlar bilan yozgi ta‘til rejasini tuzdik. Ko‘pchilik oromgohga borishni istaydi. Ba‘zi bolalar tarixiy shaharlarga sayohatga boradilar. Ba‘zilar ota-onalari bilan dam olish maskanlarida hordiq chiqaradilar.

„Kamalak“ oromgohi soya-salqin yerda joylashgan. Oromgoh atrofi tog‘lar bilan o‘ralgan. Bu yerda ko‘p bolalar bilan do‘stlashamiz. Toza havoda chiniqamiz. Oromgohda hech qachon zerikmaymiz.

LUG‘AT

yaqinda – скоро, на днях

ta‘til – каникулы

reja – план

ko‘pchilik – большинство

oromgoh – лагерь

1. Siz yozda qayerda dam olmoqchisiz?
2. Ta‘tilda ko‘pchilik qayerga boradi?
3. Sayohatga kimlar bilan borasiz?
4. Qaysi oromgoh sizga yoqadi?
5. Oromgohda nimalar qilmoqchisiz?

1-mashq. Gapnlarni o‘qing. **-dilar** qo‘shimchasini olgan so‘zlarni topib, daftaringizga ko‘chiring.

1. Yozda do‘stlarim oromgohga bordilar. 2. Bolalar bizga yordam berdilar. 3. Oromgohda bolalar

do‘stlashadilar, birga o‘ynaydilar. 4. Sinfdoshlarim bilan muzeyga boramiz. 5. Bolalar daryo bo‘yida uchrashdilar.

MUOMALA ODOBI

✓ Marhamat!	✓ Yaxshi dam olinglar.
✓ Oq yo‘l!	✓ Xush kelibsiz!
✓ Yaxshi boringlar.	✓ Ko‘rishguncha xayr!

 2- mashq. Nuqtalar o‘rniga **-dilar** qo‘shimchasini qo‘yib, gaplarni o‘qing va suhbatni davom ettiring.

– Sinfdoshlaringiz ta’tilda qayerga bora...?

– ...

– U yerga yana kimlar bora...?

– Ustozlar ham ...

– Guruh rahbarlari oromgohda nima qila...?

– ...

– Murabbiylar tennis, shashka o‘ynashni o‘rgata...mi?

– ...

 Uyga vazifa. „Yozgi ta’tilda nimalar qilasiz?“ mavzusida 3–4 ta gapdan iborat bog‘lanishli matn tuzing.

O'ZBEKCHA-TURKMANCHA LUG'AT

A

ahamiyat — ähmiýet
ahil — agzybir
ajdodlar — ata-babalar, eždatlar
ajratilgan — bölüp aýrylan,
 tapawutlandyrylan
andava — laý kepjesi
anhor — derýajyk
anjom — enjam
asalari — bal arysy
asar — eser
avval — öñ, ilki
ayvon — eýwan, dalan

B

badantarbiya — bedenterbiýe
barobar — barabar
bastakor — kompozitor
bayram — baýram
bemaza — tagamsyz
bemor — syrkaw, hassa
betoqatlik — sabyrsyzlyk
beg'ubor — arassa, dury
birinchi — birinji
bir dona — bir sany
bir mahal — bir ýola, bir gezek
bormoq — barmak
bola ochmoq — jüýje çykarmak
boy, boylik — baý, baýlyk
buklamoq — eplemek
bukmoq — egreltmek
burkamoq — örtmek, dolamak
bo'yamoq — boýamak, reñklemek

D

daha — massiw
dahliz — koridor
dahshat — gorky, wehim
dam olmoq — dynç almak
darvoza — derweze
daryo — derýa
dastro'mol — elýaglyk
dasturxon — saçak
dastyor — kömekçi
davolamoq — bejermek
davr — döwür
dazmollamoq — ütökmek
devor urish — diwar gurmak
doim — hemişe, mydama
duo — doga okama, pata berme
duradgor — agaç ussasy

E

ehtiyot qilmoq — goramak, gorap
 saklamak
ekin — ekiş
ekmoq — ekmek
el — il, halk, adamlar
eritmoq — eretmek
erta — ir
eslab qolmoq — ýatda saklamak
esmoq — öwüsmek
etak — fartuk

F

farzand — çaga, perzent
favvora — çüwdürim
foyda keltirish — peýda getirmek
foydali — peýdaly

G

gapirmoq — geplemek
garmdori — burç
guldasta — çemen
guldon — güldan
gulzor — gülzar
go'zal — gözel,
 owadan

H

halok bo'lmoq — heläk bolmak
halol — halal
hamshira — şepagat uýasy
har kuni — her gün
har oyda — her aý, her aýda,
 aýba-aý
harorat — temperatura
haydamoq (yer) — sürmek (ýer)
hayot — durmuş
hasharot — mör-möjekler
hech kim — hiç kim
hech narsa — hiç zat
hech qachon — hiç haçan
hikmat — akylylyk, pähimlilik
hil-hil — bişen
himmatli — eli açyk, jomart, sahy
himoya qilmoq — goramak
hisoblash — hasaplamak
hol — ýagdaý
hosil — hasyl
hudud — çäk
hunar — hünär
hurmat qilmoq — hormat etmek
hush — huş, aň

I

iflos — hapa
ijodkor — dörediji, ýaradyjy
iloji boricha — mümkingadar
indamas — geplemek, az sözli
indin — birigün
ipak qurti — ýüpek gurçugy
isitmasi chiqmoq — gyzgyny
 galmak
ixcham — owadan, kaşaň, nepis,
 näzik
ichimlik — içgi

K

kasal — hassa, näsag, kesel
kavshamoq — gäwşemek
kashta — keşde
kenja — kiçi, körpe
kechki ovqat — agşamky nahar
kimdir — kimdir biri
kiyik — keyik
kulrang — çal reňkli
kumush — kümüş
kundalik — gündelik
kun sayin — günsaýyn
kurtak — pyntyk
ko'karmoq — gögermek
ko'kat — gök ot
ko'milmoq — gömülmek
ko'p qavatli — köp etažly
ko'rk — görk, gözellik
ko'rsatmoq — görkezmek
ko'zgu — aýna

L

lavlagi — şugundyr
laziz — süýji, tagamly
libos — egin-eşik, geým

likopcha — tarelka
loyiha — taslama
lo'ppi — myssyk, dabaraly

M

mahsulot — önüm, haryt
majmua — toplum
makkajo'xori — mekgejöwen
ma'no — many
manzil — menzil
mamnun — hoşal, razy
mard — mert, edermen
maqtaoq — öwmek, magtamak
masofa — aralyk
maslahat — maslahat
mastava — tüwüli çorba
maxsus — mahsus, ýörite
maza — ýakymly, oñat
mashhur — meşhur
mehmon — myhman
mehmonxona — myhmanhana
mehmon qilmoq — hödür etmek,
 hezzetlemek
mehr — mähir, söygi
me'mor — binagär
momiq — ýumşak
moy — ýag
muhandis — inžener
muqaddas — mukaddes
musobaqa — ýaryş
mustaqillik — garaşsyzlyk
muzlamoq — doñmak
mo'l — bol, köp

N

nafs — nebis, isleg (iýmek)
na'matak — itburun

nechanchi — näçenji
necha so'm — bahasy näçe
nimadir — nämedir bir zat
niqob — nykap
nishonlash — bellemek
nonushta — ertirlik nahar
nok — armyt
novvoy — çörekçi, nanbaý

O

obdan — tutuşlaýyn
odil — adalatly
oldin — ilki, ilki bilen
oqko'ngil — göwnaçyk
orasta — arassa, päkize
orqasida — zynda
ovqat, ovqatlanmoq — iýmik,
 naharlanmak
og'ir — agyr
og'rimeoq — agyrmak, kesellemek
oshpaz — aşpez

P

parvarish qilmoq — ideg etmek,
 seretmek
paxtazor — pagta meýdany
paydo bo'lmoq — peýda bolmak
pirillamoq — uçup-gonup ýörmek,
 ganat kakmak
podsho — patyşa
poliz — mellek, bakja, bossan
posbon — garawul, goragçy
po'stin — possun

Q

qad ko'tarmoq — dikelmek, ösmek
qadimiy — gadymy
qadrdon — gadyrdan

qafas — kapasa
qaldirg'och — garlawaç
qalin kiyinmoq — galyň
 geýinmek
qaltiramoq — sandyramak,
 titremek
qariya — garry, goja
qayerda — nirede
qayerga — nirä
qaynatma — gaýnadylan
qizg'in — gyzgyn,
 joşgunly
qoplamoq — örtmek
qorbo'ron — gar atyşmak
qovurma — gowurlan
qurilgan — gurlan
qurilish — gurluşyk
qurolli kuchlar — ýaragly
 güýçler
quvlash — kowalamak
quvonch — guwanç,
 şatlyk
quvvat — güýç-kuwwat
quyuq — goýy
qo'lda termoq — elde ýygmak
qo'lda yasalgan — elin iş
qo'ymoq — goýmak

R

raqam — sifr
raqs — tans
rassom — suratkeş
rioya qilmoq — berjaý etmek
rost — hakykat

S

sahifa, varaq — sahypa, list
sahro — çöl
sanalmoq — sanalmak,
 hasaplanmak
salqin — salkyn
saqlamoq — saklamak,
 goramak
saralamoq — seçip almak
sardor — serdar
saroy — köşk
sarg'aymoq — saralmak
sayohat — syáhahat
sayramoq — saýramak (guşlar)
sayr qilmoq — seýil etmek
sayyoh — turist
sergak turmoq — ägä bolmak, häzir
 bolmak
soha — sfera, çäk
soz — saz guraly
sozanda — sazanda
sport anjomlari — sport enjamy
supurmoq — süpürmek
surtmoq — çalmak, sürtmek
suyuq — suwuk
suzish — ýüzmek

T

taajjublanmoq — haýran galmak
tabiiy boylik — tebigy baýlyk
takrorlamoq — gaýtalamak
talaffuz — aýdylyşy
tan berish — ykrar etmek
tanimoq — tanamak
taqsimlamoq — paýlamak
taramoq — daramak
tarixiy obida — taryhy ýadygärlik

tasma — lenta
tasvirlash — şekillendirmek
terimchi — ýygymçy
tez aytish — çalt gepleýiş,
 ýañyltmaç
tezroq — çaltrak
tikuvchi — tikiñçi
tinglamoq — diñlemek
tomir — gan damarlary
tomosha — tomaşa
tomchi — damja
topmoq — tapmak
tortib bermoq — çekmek, agramyny
 ölçemek
toza havo — arassa howa
toshbaqa — pyşdyl
toshqin — joşgunly
tur — görnüş
turp — turp
tuyaquş — düýeguş
tuzsiz — duzsuz, ýuwan
tushlik — nahar, günorta nahary
tushunmoq — düşünmek
to'kilmoq — dökülmek
to'r — tor

U

ustun — sütün
uy daftari — öý depderi
uzaymoq — uzalmak, süýnmek

V

varrak — batbörek
vatan — watan
vayron qilmoq — weýran etmek
voyaga yetmoq — kāmilleşmek

X

xalta — halta
xartum — hortum
xayol — hyýal, arzuw
xazina — hazyna
xil-xil — dürli-dürli
xirmon — harman
xiyobon — seýil bagy, skwer
xizmat — gulluk, iş
xola — daýza
xonadon — kwartira
xotira — hatyra
xotirjamlik — asudalyk,
 parahatlyk
xushmuomala — mylaýym

Y

yalpiz — narpyz
yaltiramoq — ýalpyldamak, öwşün
 atmak
yaqinda — golaýda, ýakynda
yasamoq — ýasamak
yasatmoq — bezemek
yer haydamoq — ýer sürmek
yerto'la — ýerzemin, ýerküme
yetim — ýetim
yetib kelmoq — ýetişmek
yigitcha — ýaş ýigit
yig'ilish — ýygnak
yig'im-terim — hasyl ýygymy
yodda tutmoq — ýatda saklamak
yodlamoq — ýada salmak
yonida — ýanynda, golaý
yoqimli — ýakymly
yoqtirmoq — halamak, söýmek
yordamlashmoq — kömekleşmek

yorug' — ýagty
yotoqxona — ýatalga jaýy, ýatylýan otag
yog'moq — ýagmak
 (ýagyş, gar)
yog'och — tagta
yugurmoq — ylgamak
yurish — ýöremek
yurt — ýurt
yuvinish xonasi — wanna otagy
yuvmoq — ýuwmak

Z

zamonaviy — döwrebap
zar — altyn, zer
zararli — zyýanly
zina — basgançak
zumda — derrew, çalt, şol bada
zo'r — zor, güýçli

O'

o'lka — ülke
o'quv quollari — okuw esbaplary
o'rganmoq — öwrenmek
o'rmon — tokaý
o'rtasida — arasynda
o'tirmoq — oturmak
o'xshamoq — meňzemek
o'yin — oýun
o'yin-kulgi — oýun-gülki

G'

g'alaba — yeňiş
g'ayrat bilan — gaýrat bilen
g'olib — yeňiji

SH

sharaf — mertebe
sharbat — şerbet
sharoit — şert
shekilli — ähtimal, megerem
shinam — gelşikli, bezegli
shirin taom — tagamly nahar
shishirmoq — çişirmek
shod-xurram — şadyýan, şatlykly
shon-shuhrat — şöhrat
shotut — şatut

CH

chalmoq — çalmak (saz guralyny).
chanoq — pagta gozasy
chaqqon — çakgan, düşbi
chang — tozan
chang'i — lyžalar
chigit — pagta çigidi
chilla — çile
chin dildan — tüýs yürekden
chiniqtirmoq — bişişmek
chirillamoq — jürküldemek
chiroy ochmoq — owadanlaşmak, gözelleşmek
chumoli — garynja
cho'kmoq — gark bolmak
cho'miltirmoq — suwa düşürmek

MUNDARIJA

Vatan	4
Qadrdon maktabim	13
Ko'chamiz	22
Uyimiz	26
Bog'da	33
Kuzgi ishlar	40
Kitob	49
Bozorda	56
Do'konda	65
Maktab oshxonasi	72
Yil fasllari va ob-havo	76
Bahor keldi	86
Assalom, Navro'z!	93
Orasta bo'ling	99
Sport va salomatlik	104
Har doim bo'lsin tinchlik	107
Yo'l harakati qoidalari	110
Yozgi ta'til	115
O'zbekcha-turkmancha lug'at	120

**81.2 O'zb
R 27**

Rafiyev A.

O'zbek tili [Matn] : ta'lim rus va qardosh tillarda olib boriladigan maktablarning 4- sinfi uchun darslik / A. Rafiyev, G. Muhammadjonova. – 7- nashri. – Toshkent; „O'qituvchi“ NMIU, 2017. – 128 b.

ISBN 978-9943-22-052-2

UO'K: 811. 512. 133

KBK 81.2 O'zb (ya71)

ABDUROZIQ RAFIYEV,

GULNORA MUHAMMADJONOVA

O'ZBEK TILI

**Ta'lim turkman tilida olib boriladigan maktablarning
4- sinfi uchun darslik**

7- nashri

„O'qituvchi“ nashriyot-matbaa ijodiy uyi

Toshkent — 2017

Muharrirlar: *S. Xo'jaahmedov, K. Xolliyev*
Badiiy muharrir *Sh. Odilov*
Texnik muharrir *S. Nabiyeva*
Kompyuterda sahifalovchi *Sh. Ahrorova*
Musahhah *M. Ibragimova*

Nashriyot litsenzyasi AI № 291. 04.11.2016. Original-maketdan bosishga ruxsat etildi 25.05.2017. Bichimi 70×90^{1/16}. Kegli 12, 14 shponli. Garn. Helvetika. Ofset bosma usulida bosildi. Ofset qog'ozi. Shartli b. t. 9,36. Hisob-nashriyot t. 5,72. Bosma t. 8,0. Adadi 990 nusxa. Buyurtma №

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining „O'qituvchi“ nashriyot-matbaa ijodiy uyi. Toshkent— 206, Yunusobod tumani, Yangishahar ko'chasi, 1-uy. Shartnoma № 15-17.

**Ijaraga beriladigan darslik holatini
ko'rsatuvchi jadval**

T/r	O'quvchining ismi va familiyasi	O'quv yili	Darslikning olingandagi holati	Sinf rahbarining imzosi	Darslikning topshiril-gandagi holati	Sinf rahbari-ning imzosi
1						
2						
3						
4						
5						

Darslik ijaraga berilib, o'quv yili yakunida qaytarib olinganda yuqoridagi jadval sinf rahbari tomonidan quyidagi baholash mezonlariga asosan to'ldiriladi:

Yangi	Darslikning birinchi marotaba foydalanishga berilgandagi holati.
Yaxshi	Muqova butun, darslikning asosiy qismidan ajralmagan. Barcha varaqlari mavjud, yirtilmagan, ko'chmagan, betlarida yozuv va chiziqlar yo'q.
Qoniqarli	Muqova ezilgan, birmuncha chizilib, chetlari yedirilgan, darslikning asosiy qismidan ajralish holati bor, foydalanuvchi tomonidan qoniqarli ta'mirlangan. Ko'chgan varaqlari qayta ta'mirlangan, ayrim betlariga chizilgan.
Qoniqarsiz	Muqova chizilgan, yirtilgan, asosiy qismidan ajralgan yoki butunlay yo'q, qoniqarsiz ta'mirlangan. Betlari yirtilgan, varaqlari yetishmaydi, chizib, bo'yab tashlangan. Darslikni tiklab bo'lmaydi.